

RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 200 (16).**

1923 a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Petseri linna elektriijaama jaoks maawõõrandamise määruse tühistamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 3. Wabadussõjast osawõtnud sõjaväelaste autasu-seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Eesti punaseristi korraldusseadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Pornograafiliste väljaannete laialilootamise ärahoidmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Riigi 1923 a. eelarwe — II lugemisel. Riigikogu, Riigiwanem ja riigikantsleil. Riigikontroll. Rahaministeerium.

Riigikogu koosolek 14. weebruaril 1923 a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Kukk**, põllutööminister **B. Rostfeldt**, haridusminister **A. Weiderman**, rahaminister **G. Westel**, töö-koolekandeminister **Chr. Kaarna**, teede- ja kaubandus-tööstusminister **K. Ipsberg**, siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päewakorra wastuwõtmine. Juhataja **K. Wirma**: Awan Riigikogu koosoleku. Sõna päewakorra kohta on rkl. Reesen'il.

J. Reesen (kom.): Päewakord sai hommikusel koosolekul kokku seatud, kuid kui meie seda päewakorda vaatame, siis näeme, et päewakorras puuduvad väga tähtsad seaduseelnõud, mis praegusel ajal tingimata arutamisele peaksid tulema, mis laialisi hulkasid huwitab, see on põllutöölise tööaja ja palgaolude tingimiste kohta, seaduseelnõu, mis minu ja teiste Riigikogu liikmete poolt sai esitatud, kuid teadmata põhjustel ei leia Riigikogu juhatus kunagi võimaliku olewat seda seaduseelnõu päewakorda wõtta, kuna aga teised seaduseelnõud juba teisel ja kolmandal lugemisel mitu ja mitu korda järgimööda päewakorras on olnud. Mina ei näe sugugi põhjendatud olema, et see seaduseelnõu ei wõiks päewakorda wõetud saada. Nõndasama ei ole päewakorda üles wõetud teine meie poolt esitatud ettepanek Asutawa Kogu poolt 1919 a. 10. oktoobril wastuwõetud maaseaduse paragrahw 1. põhjal wõõrandatud maa eest

tasumaksimise küsimuse kohta, mis nõnda samuti laialise tähtsusega on, weel enam sellepärast, et arwamine on tekkinud, et Riigikogu warsti oma töö lõpetama peab, et ta rahwahääletamise tagajärjel laiali läheb jne.

Kui see küsimus Riigikogu praeguse koosseisu ajal arutamata jääb, siis jääb rühmadele jälle wõimalus laialistele hulkadele puru silma ajada. Sellepärast on ta esimese järgu tähtsusega. Teen ettepaneku 1) wõtta teiseks päewakorrapunktiks seaduseelnõu põllutöölise tööaja ja palgaolude tingimiste kohta 1923/24 põllumajandusaasta peale — rkl. Keerdo, Hansen'i, Reesen'i ja Tomp'i ettepanek, ja 2) 3. päewakorra-punktiks rkl. Reesen'i, Tomp'i, Keerdo ja Hansen'i esitis Asutawa Kogu poolt 1919 aasta 10. oktoobril wastuwõetud maaseaduse § 1 põhjal wõõrandatud maa eest tasumaksimise kohta.

Juhataja **K. Wirma**: Peale Riigikogu liikme Reesen'i ettepaneku on kirjalik ettepanek tulnud Riigikogu liikme Tiks'i poolt: Wõtta tänase Riigikogu koosoleku päewakorda esimese punktina seaduseelnõu põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta 1923/24 põllumajandusaasta peale. See on see seaduseelnõu, mille esimesele lugemisele Riigikogu ühel eelmisel koosolekul asus. Selle peale on siis Riigikogu liikme Reesen'i ettepanekud, mida ta praegu ette kandis. Muid ettepanekuid päewakorra kohta ei ole. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Tiks'i ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse J. Reesen'i (kom.) ettepanekut.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Sellega on päewakord kindlaks määratud.

Riigikogu läheb 1 päewakorra-punkti juurde.

2. Petseri linna elektrijaama jaoks maavõõrandamise määruse tühistamise seadus — III lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **M. Neps** (loeb): Petseri linna elektrijaama jaoks maavõõrandamise määruse tühistamise seadus. Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **M. Neps** (loeb): Wabariigi Walitsuse poolt ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 6. augustil 1920 a. wastu wõetud määrus („Riigi Teataja“ nr. 121/122 — 1920 a.) kolme tiinu maa wõõrandamise kohta Petseri walla Uue-Putõrka küla maadest Petseri linna elektrijaama jaoks — muudetakse ära.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) See seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

3. Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu-seadus — II lugemisel. Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu-seaduse komisjoni aruandja **A. Kerem**:

Selles seaduses on lahtiseks jäänud § 6, mida mina komisjoni tagasi palusin anda. Nüüd on komisjon § 6-da uuesti läbi kaalunud ja temale järgmise kuju annud (loeb):

§ 6. Teenistusastmeks autasumääramisel loetakse see aste, milles oli autasusaaja 1. jaanuaril 1920 aastal.

Märkus 1. Kui keegi sõjawäelastest wabadussõjas saadud haawamiste wõi sõjaoludega wäljakutsutud haiguste tagajärjel oli määratud kõrgema koha pealt madalama peale, siis loetakse teenistusastmeks autasusaamisel kõrgem koht.

Märkus 2. Kui keegi II liigi wabadusristi kawaleeridest pärast wägiteo kordasaatmist sai määratud madalamale kohale, siis loetakse teenistusastmeks koht, kus tema oli wägiteo kordasaatmise päewal.

J. Wain (sd.): Kui halba asja parandada, ei tule igakord mitte hea asi

wälja. Nii on lugu ka selle seadusega. Ei ole õigeid seisukohti, mille alal seda seadust arutatakse, sellepärast on loomulik, et § 6 märkuste juurdelisamisega asi paremaks läinud ei ole. Kui märkust lähemalt waadata, siis ei rahulda see wist pooleldi neid, kelle suhtes ettepanek tehti, weel vähem teisi. Esiteks ei saa ei rahu allakirjutamise päewa, ega ka waherahu allakirjutamise päewa lugeda selleks silmapilguks, mille järele sõjawäelastele tasu määrata wõiks. Juba warem tähendasin, et wabadusrist ei saa olla aluseks tasuandmisel sellepärast, et wabadusristi andmise kohta wäga palju ja ka põhjendatud lahkarwamisi on tekkinud. Kui nüüd ühele vähem teisele suurem summa antakse, siis tehtakse seda teenistuskoha järele. Lubage, et ma siin natukene peatan. Meil oli sõja algul õige palju üliõpilasi, kes sõja lõpuni sõjawäljale jäid, kuna teised nõrgema tahtejõuga inimesed sõjawäljal ei püsinud, waid kui neil võimalus oli, sõjakooli läksid. Rahu wõi waherahu allakirjutamise päewal, mida nüüd aluseks wõetakse, on wiimased oma aukraadide poolest kõrgemad, kui nende kooliwennad, kes alamwäelastena frondile jäid. Wäga paljud läksid sõjawäljalt ära, et wintsutamises natukene puhata. Nüüd aga tehtakse siin wahet, üks, kes sõjawäljal olnud sõja lõpuni, selle juures aga jäänud alamwäelaseks, paremal julitumisel wõis ta olla wanem-alamohwitser ehk weltweebel, teine aga, kes kolm wõi neli kuud sõjakoolis oli, nii rasketes oludes päewi mööda ei saatnud, kui teine sõjawäljal, ettepanud paranduse järele saaks esimene, olles noorem- ehk wanem-alamohwitser 12—13 tuhat, teine aga, kui ta oli kompaniülema, saaks 40 tuhat, see on juba kolm korda rohkem. Kui tahetakse üldse sellesse küsimusesse võimalikult selgemaid jooni tõmmata, siis peaks seda palju pikemalt ja sisulikumalt kaaluma, kui see praegu tehtud. Nüüd aga ei taheta asja käsitada, waid kiputakse neile kallale, kes küsimust käsitawad. Muuseas lugesin mina pärast ajalehest minu warema kõne kohta, et seadust olla arwustama tulnud 6. polgust wäljakohtu esimees. Mis puutub wäljakohtu esimehesse, siis ei ole mina isiklikult ijalg selleks olnud. Kui waremalt öeldi, et „Waba Maa“ waletab, siis peab nüüd ütleva, et waletab ka „Waba Maa“ peatoimetaja.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal. (Aruandja **A. Kerem**:

Ei tarwita.) Ettepanekuid paragrahwi kohta tehtud ei ole. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on käesolew seadus teisel lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

4. Eesti punaseristi korraldus-seadus — III lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **A. Palwadre** (loeb): Eesti punaseristi korraldusseadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 1. Wabariigis wõib asutada ainult ühe punaseristi seltsi.

Märkus 1. Wälismaade punaseristi seltsid wõiwad tegutseda Eestis ainult Wabariigi Walitsuse loaga.

Märkus 2. Tallinna-Haapsalu rahukogu poolt 7. now. 1919 aastal nr. 255 all registreeritud Eesti punaseristi selts wõib kahe kuu jooksul selle seaduse maksma hakkamise päewast arwates uue alljärgnewatele määrustele wastawa põhikirja Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette panna; kui tähendatud selts selle tähtaja jooksul sarnast põhikirja Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette ei pane, wõi kui põhikiri Wabariigi Walitsuse poolt kinnitamist ei leia, lõpetab tema oma tegewuse ning likwideerib oma waranduse kolme kuu jooksul selle seaduse § 8 korras.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 2. Genfi konventsiooni poolt määratud punaseristi seltsi märki (punane rist walgel põhjal) on wabariigis õigus tarwitada ainult Eesti punaseristi seltsil. Ilma Eesti punaseristi seltsi juhatusel loata on punaseristi märgi kandmine üksikutele isikutele ja asutustele keelatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 3. Punaseristi seltsi põhikiri kinnitatakse Wabariigi Walitsuse poolt. Põhi-

kirja kinnitamisega omab punaseristi selts kõik juriidilise isiku õigused.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 4. Üldises seltside registreerimise seaduses ettenähtud määrused registreerimise palwete esitamise korra kohta on makswad ka punaseristi seltsi põhikirja kinnitamispalwe esitamisel Wabariigi Walitsusele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 5. Seltsi põhikirja muutmine ja täiendamine sünnib sama korra järele, nagu seltsi kinnitamine.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 6. Wabariigi Walitsus määrab 2 esitajat punaseristi seltsi juhatusse ja riigikontrolöör ühe esitaja punaseristi seltsi rewisjoni komisjoni. Esitajatel on sõnakui ka hääleõigus.

Märkus. Riigikontrollil on õigus punaseristi seltsi majanduslikku tegewust rewideerida.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 7. Ministeeriumidele, kelle käest punaseristi seltsi toetust saab, on õigus antud toetussumma tarwitamise järele walwata ja selle kohta aruandeid nõuda.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 8. Punaseristi seltsi peakoosoleku otsused seltsi tegewuse lõpetamise korral kuuluwad Wabariigi Walitsuse kinnitamisele, kel on õigus likwideerimisest järelejäänud waranduse otstarbet teisiti määrata, kui peakoosoleku poolt ette pandud. Järelejäänud punaseristi seltsi warandust wõib määrata uuele punaseristi seltsile wõi selle puudumisel punaseristi põhimõttele ja sihtidele wastawale asutusele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 9. Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi seltsi tegewust lõpetada, kui seltsi tegewus põhjendatud kartust äratav, et selts põhikirjas ettenähtud ülesandeid korralikult täita ei taha wõi täita ei suuda. Seltsi tegewuse lõpetamise otsuse täidesaatmine pannakse siseministri peale.

O. Amberg (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! Teisel lugemisel teigin paranduse käesolewa paragrahwi juurde ja seletasin seda parandust sellega, et siin on ebamääraselt öeldud üks lause ja nimelt: „kui seltsi tegewus põhjendatud kartust äratav“. Siin ei ole öeldud, millega see kartus algab ja millega ta lõpeb, nii et mina leian igatahes, et see lause tuleks wälja jätta. Kui lubatakse, teen sellekohase ettepaneku minu II lugemisel tehtud ettepaneku piirides. See ettepanek oleks järgmine: „§ 9 esimeses lauses järgmised sõnad wälja jätta: „seltsi tegewus põhjendatud kartust äratav, et“, nii et esimene lause oleks: „Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi seltsi tegewust lõpetada, kui selts põhikirjas ettenähtud ülesandeid korralikult täita ei taha wõi täita ei suuda.“

Juhataja **K. Wirma**: Kahjuks ei saa ma rkl. Amberg'i ettepanekut wõtta kui redaktsioonilist parandust, see on sisuline parandus.

O. Amberg (kristl.): II lugemisel on minu poolt järgmine parandus tehtud, esimene lause järgmiselt muuta: „Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi tegewust lõpetada, kui seltsi tegewus seaduse ehk riigi wastaseks muutuma peaks.“ Palun seda parandust vastu wõtta, kui minu esimest parandust hääletamisele panna ei saa.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Palwadre**: Teisel lugemisel kandsin ma juba ette need motiivid, mis pärast ei saa ühineda rkl. Amberg'i poolt tehtud ettepanekuga. Mis puutub sõnadesse, mis seltsi tegewust tähendab, nagu ei oleks seal algust ega lõppu, wõi oleks see ebamäärane, siis on lauses eneses öeldud ja ära tähendatud seda, kust see algab ja kus see lõpeb.

Wõib olla oleks wõinud see lause wälja jääda, kui oleks seda I wõi II lugemisel tehtud, aga kui wormilistel põhjustel seda parandada ei saa, siis ei saa ma ka sellega komisjoni nimel ühineda.

Juhataja **K. Wirma**: Palun neid Riigikogu liikmeid, kes on rkl. Amberg'i ettepaneku poolt, et § 9 esimene lause saaks vastu wõetud järgmisel kujul, „Wabariigi Walitsusel on õigus punaseristi seltsi tegewust lõpetada, kui seltsi tegewus seaduse ehk riigi wastaseks muutuma peaks“, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Amberg'i ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse § 9.) § 9 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Pornograafiliste wäljaannete laialilaotamise ärahoidmise seadus — III lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Pornograafiliste wäljaannete laialilaotamise ärahoidmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 1. Wabariigi Walitsust wolitatakse Eesti wabariigi nimel liituma pornograafiliste wäljaannete laialilaotamise ärahoidmise kokkuleppega, mis tehtud Pariisis 4. mail 1910 aastal.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 2. Kuus kuud peale liitumise akti hoiuleandmist Prantsuse wabariigi walitsuse arhiwi astub kokkulepe jösse kogu Eesti wabariigi territooriumil.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 3. Kui liitumise akt on Prantsuse walitsuse arhiwi hoiule antud, awaldatakse

Wabariigi Walitsuse korraldusel kokku-
lepe ühes eestikeelse tõlkega ja tähendu-
sega, millal akt arhiivi hoiule antud.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) § 3 on nähtawa ena-
musega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 4. See seadus hakkab maksma tema
wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) § 4 on nähtawa ena-
musega wastu wõetud. Panen
seaduse lõpuhääletamisele. (Hääleta-
takse.) Nähtawa enamusega
on seadus lõpuhääletamisel
wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-
punkti juurde.

Sõna on järjekorras rkl. Piiskar'il.

6. Rügi 1923 a. J. Piiskar (is.):
eelarwe — Meie oleme oma seis-
II lugemisel. koha käesolewa eelarwe
kohta ütelnud juba siis,

kui eelarwe esimest korda I lugemisel oli
läinud aasta sügisel. Wahepealne eelarwe
arutus komisjonis ei ole eelarwe juures
toonud sisulisi muudatusi, mis tema teist-
sugusele alusele oleks seadnud ja selle-
pärast ei ole meil waja ega põhjust
oma seisukohta eelarwe wastu muuta.
Kui ma sõna wõtsin, siis mitte selleks, et
eelarwest, kui sarnasest üldse kõnele-
da, waid et paari sõnaga peatuda praegu
kõnealolewa peatüki ja sellel puhul ka
Riigikogu tegewuse juures.

Meile on alati selge olnud, et kõnele-
des maksvast poliitikast ja poliitilisest
kursist ei ole niipalju tarwis kõnelda wa-
litsuse poliitikast waid palju rohkem peab
kõnelema Riigikogu enamusrühmade poliit-
tikast, sest nemed on ju need, kes walit-
suse poliitika määravad, walitsusele tar-
wilikud juhtnöörid annawad ja hoolitse-
wad, et walitsus nende huwides töötaks.
Riigikogu tegewuse hindamiseks on wäga
iseloomulik eelarwe-komisjoni esimehe,
härra Laidoner'i, ütelnud Riigikogu eilsel
koosolekul, et 52 Riigikogu liikme hulgas
ei leidunud inimest, kes oleks wõinud eel-
arwe puhul aruandjaks olla ja et Riigikogu
töö kipub kalliks ja pealiskaudseks jääma,
et waieldakse wäikeste asjade pärast,
kuna aga suurema tähtsusega asju otsus-
tatakse tihti kerge käega. Kui selle juures
silmas pidada, et alamkomisjonides põl-

lumeeste eneste kaasabil töötegemine
wahel enam anekdootide jutustamiseks
kui eelarwe arutamiseks muutub, et pärast
eelarwe ühe, kahe koosolekuga läbi waa-
data, siis on saadud iseloomustus, millele
meie kahe käega alla kirjutame. Prae-
gune Riigikogu ei ole enesele üldse kindlat
töökawa kokku seadnud, ei ole seda küsi-
must kunagi arutanudki. Wõib olla, et
enamusrühmad seda eneste wahel ehk on
teinud, kuid nähtawat tagajärge wõi süs-
temaatilikkust Riigikogu töökawas pole
järgnenud. Peab arwama, et walitsewad
erakonnad tarwilikuks pole pidanud selles
küsimuses mõtteid wahetada ja on rahul
olnud sellega, et Riigikogu tegewus kan-
nab juhuslikku laadi. On nokitsetud juhus-
likult päewakorda wõetud eelnõude kallal,
mis walitsuse poolt esitatud ja komis-
jonid parajasti on jõudnud läbi waadata.

Teisest küljest oli ka täiesti õigus
härra Laidoner'il, kui ta ütles, et töö
kipub pealiskaudseks minema. Kõige ku-
jukamaks selle tõenduseks on wiis, kuidas
on arutatud riigi eelarwet ja kuidas seda
ka tänawu tehakse, püüdes kasutada
kõiki wõimalusi, et aga eelarwet kiire-
s korras pealiskaudselt ilma sõna lausumata
läbi masindada. Minewal aastal leiti hobi,
mille seljas eelarwe läbi ratsutati: pahema
tiwa töötakistus. Siis öeldi: kuidas meie
saame tööd teha ja küsimustesse süwe-
neda, kui pahem tiw takistab, kui tema
demonstratiivselt pikki kõnesid peab?
Selle wastukaaluks olime sunnitud enes-
tele suukorwid pähe panema ja päästma,
mis wõimalik. Tänawu, kui eelarwe
I lugemisele tuli ja pahema tiwa esitajad
keeldusid esimestena sõna wõtmast, siis
tuli „töötakistus“ wist jälle pahema tiwa
poolt, sest ei olnud seda, kes otsa üles
oleks wõtnud. Ja nii wõetigi eelarwe
I lugemisel wastu ilma sõna lausumata.
(A. Weiler (töer.): Miks Teie otsa
lächti ei teinud?) Jah, härra Weiler,
üks Teie erakonna liige ütles eile, et temal
kõne taskus olnud, kuid ei saanud seda
ette kanda, sest esimesena ei ole tahtnud
sõna wõtta ja pärast sõna ei saanud. (A.
Weiler (töer.): Kes see mees on,
kes taskust kõne peab?) Teie
olete sama erakonna liige, küsige ise.
Mina isikuid nimetama ei hakka. (O.
Strandman (töer.): Mina ütlesin,
et pidin sõna wõtma, aga kõnet
multaskuse ei olnud.) Ma ei ütelnud,
et see Teie olite, härra Strandman,
kui Teie aga arwate, et see Teie kohta
käib, siis pole mul midagi selle wastu.

Jääb mulje, nagu oleks tänawugi jälle miskisugused erilised põhjused olnud, mis pärast hakatakse eelarwet läbi masindama, kuigi juba aruandja härra Laidoner, oma kõne kokkuwõttes esitas terve rea küsimusi eelarwe nõrkade külgede kohta. Kui eelarwel on nõrgad küljed, siis oleks pidanud enamuserakonnad huwi tundma nende nõrkade külgede wastu ja selgitama kas need nõrgad küljed on paratamatud wõi on wõimalik neist üle saada. Seda aga ei ole tehtud. Need nõrgad kohad olid härra Laidoner'i kokkuwõtte järele: pikaajalise krediidi puudus selle kaasaskäiwate nähtustega, mis tingiwad, et eelarwe lõpeb puudujäägiga, et ei saada teatawate üllesannete jaoks tarwilikka wäljaminekuid teha, wabade summade puudusel. Teiseks — kapitaali waesus üldse, mitte ainult riigi eelarwes, waid terwes majapidamises. Kas need nähtused põhjendatud on, kas majanduselu areneb wõi kokku wariseb — see enamuserakondi nähtawasti ei huwita. Kõneldi edasi sellest, et asutusi on palju, ja et ei ole teostatud põllumeeste poolt üllesseatud kokkühoidmise põhimõtet asjaajamist lihtsustades ja ametnikkude arwu vähendades. Ma pean sellele lisaks ütleva, et on küll ette wõetud ümberpaigutusi, kuid waevalt vähendamisi. Ma tähendasin wahelhüüdes, et osa koosseisudest on üle wiidud kütte ja walgustuskulude alla. See tähendab, et nende palgad, mis enne olid palkade paragrahwi all, on nüüd üle wiidud selle paragrahwi alla, kus harilikult on kütte- ja majanduslikud kulud. Koosseise on vähendatud, aga töepoolest on inimesed samuti ametis kui ennegi. Siin tähendati juba, kuidas see halwasti mõjub nende inimeste käekäigu peale, kes koosseisudest wälja on tõstetud. Nad jääwad tulewikus ka paiuki- ja pensioni-seaduse alt wälja, kui need seadused kord maksmahakkama peaksid. Teine osa ametnikka on wälja jäetud sellepärast, et paljud asutused on seatud teistele alustele. Endiste renteide asemele on tulnud Eesti panga osakonnad. Renteides oli hulk ametnikka, kes on üle wiidud Eesti panga osakondadesse. Neid koosseisudes enam ei ole, aga tegelikult on nad endiselt ametis. Samuti on ka turba- ja põlewkiwitõustus teisele alusele seatud ja hulk ametnikka selle tõttu eelarwest kustutatud.

Ei ole aga näha, et oleks asjaajamist lihtsustatud ja mingisugusi uuendusi ette wõetud. Nii wõiks ka weel teisi küsimusi tähendada, mille peale aruandja tähendas,

kas wõi see wäga tõsine küsimus, et kaubabilans on alati olnud passiwne ja et aruandja arwates tema tasakaalu wiimiseks ei ole wist teisi teid, kui et tuleb põllumajanduse saaduste, tähendab toiduainete wäljawedu edendada, sest lina, kui põllumajanduse saadus, tähtsat osa ei etenda. Alles hiljuti oli sotsiaaldemokraatide poolt arupärimine toiduainete kitsikuse kohta, mille puhul ka kodanlised erakonnad ütlesid, et nemad tõsiseid arupärimisi tõsiselt wõtawad, ja mille poolt nad siis ka hääletasid. Siin on nüüd kaks tõsist küsimust; toiduainete kitsikus siseriigis ja -põllusaaduste ja toiduainete wäljawedu, kui ainuke abinõu kaubabilansi tasakaalu wiimiseks margakursi stabiliseerimiseks ja eelarwe tasakaalu wiimiseks. Need on wäga olulised küsimused, ja kui aruandja otse sõrmega nende peale näitas, siis oleks pidanud enamuserakonnad wähegi huwi tundma ja neid kõne alla wõtma. Aga selle asemel rutati eelarwe I lugemisel ülepeakaela wastuwõtmisega, et aga päewakorras edasi saada. Kas näitab see, et Riigikogu tõsiselt tööd teeb? Kas näitab see, et Riigikogu enamusel on riigi hea käekäigu ja majanduselu korraldamine südame peal? Meie arwates näitab see ainult seda, et kodanlised erakonnad, walitsewad erakonnad, kas ei julge wõi ei salli seda, et üldse riigi majapidamist arwustatakse, et üldse sellel puhul sõna wõetakse ja katsuwad aga kalewi alla pista, käest ära saada seda, mis päewakorral. Teisiti seda seletada ei saa. See näitab aga äärmist suurt hoolimatust. Kui erakonnad, kes enesele alati wastu rindu lööwad ja ütlevad, et nemad on need riigitoed, ja teistele ette heidawad, et need Eesti riiklust ei tunnusta, waid selle wastu kihutustööd teewad, kui need erakonnad ise ei pea tarwilikuks poole sõnagagi aru pidada selle üle, kuidas nõrkadest kohtadest üle saada, siis näitab see kõike muid, aga mitte seda, et neil inimestel huwi oleks riikluse, kui ka majapidamise ja eriti nende rahwakihtide wastu, kes riigis willetsuses on. See näitab kõige äärmisemat pealiskaudsust asja arutamisel, mis ei tule ilmsiks mitte ainult Riigikogu juures, waid samuti ka walitsuse juures. Toimetatakse, nagu omal ajal Prantsusmaal, kus kuningas ütles: „Minu elueaks jätkub, pärast mind tulgu wõi uputus.“

Ka walitsus ei ole tarwiliseks arwanud kõnelda sellest, kas temal üldse mingisuguseid wäljawaateid on wõi ei ja kas tedagi need küsimused huwitawad. Siin

tähendati juba hommikusel koosolekul, et eelarwet esitades loobus rahaminister eelarwekõnest. Tema kõneles küll tükk aega, aga kõneles ainult ametnikkude palgaseadusest, ja eelarwe tehnilisest küljest. Majanduslistest väljawaadetest, mis walitsusel on ja olema peawad, nendest ei pidanud tema tarwilikuks kõnelda, waid ütles, et lahkuwal walitsusel ei ole ega saagi olla mingisuguseid kawatsusi.

Härra Riigiwanem tähendas, kui ma ei eksi, et uus Wabariigi Walitsus wõtab selle eelarwe peajoontes omaks, mõtleb omalt poolt teha tarwilisi parandusi ja kawatseb esineda omalt poolt seletustega, siis kui eelarwe uuesti arutusele tuleb. Meie ootasime, millal siis walitsus oma seisukoha awaldab, millal ta kõneleb sellest, kuidas ta mõtleb eelarwet täita, missugused kawatsused temal on ja kuidas tema mõtleb riigi majapidamist juhtida. Kuid walitsuse esitaja ei pidanud tarwilikuks eelarwe puhul sõna wõtta. Ja nii arutame juba teist korda eelarwet, ilma et meil teada oleks, missugune on walitsuse seisukoht, ilma et walitsus üldse selle wastu huwi tunneks. See näitab, et walitsus on wõtnud teatawa kursi, on saanud selleks õnnistuse enamuserakonnadelt ja nüüd ei lähe talle korda opositsiooni rühmade arwamine, millega küll kunagi ei ole rehkendatud. Ja enamuserakonnad ei pea tarwilikuks oma arwamist ütelda, sest neile on see ükskõik, kuidas talitatakse. Ainult siis, kui wastarind arupärimistega esineb, näeme enamuserakondade tegewust, mis ainult selles seisab, et selle rühma liige, kuhu wastaw minister kuulub, wõtab waewaks paberile kirjutada liht ülemineku-wormeli ja esitada Riigikogu juhatusele. Oleme näinud, kuidas tähtsad küsimused jäetakse päewakorralt ära ning ei wõeta neid üldse kõne alla.

Uus Wabariigi Walitsus deklareeris Riigiwanema suu läbi, et ta tahab töötada lähedamas kokkukõlas Riigikoguga, kui sennine. Aga meie oleme näinud, et isegi need küsimused, mis päewakorrale on kistud, ei leia tarwilikku walgustust. Ma tuletan meelde, näituseks, üht aruannet, mille ette kandis rkl. härra Laidoner konwerentsi kohta, millest tema walitsuse esitajana osa wõttis. Selle aruande kohta otsustas Riigikogu juba hulk aega tagasi ühel ligemal koosolekul läbirääkimisi pidada, kuid senni ei ole neid läbirääkimisi mitte peetud. Ei ole wõimalust antud

selle küsimuse juurde tagasi tulla, ei ole oma seisukohta saadud awaldada walitsuse sammude kohta ses küsimuses. Edasi tähendati juba selle peale, et Moskwa wäewähendamise konwerentsi küsimus wõeti kõne alla ühe Riigikogu liikme poolt esitatud küsimise puhul, — kas Wabariigi Walitsus mõtleb esineda seletusega selle konwerentsi kohta. Härra välisminister põikles wastusest kõrwale, ta ei wastanud mitte, kas Wabariigi Walitsus mõtleb esineda seletusega wõi ei mõtle ta seda mitte teha, waid esines miskisuguse seletusega selle konwerentsi kohta. Kas see aruanne oli wõi mitte, jäi teadmata, sest päewakorra järele pidi see olema wastus küsimise peale. Läbirääkimisi sel puhul ei peetud. Nii on seegi küsimus selgitamata ja Riigikogult wõetud wõimalus, selle küsimuse kohta sõna wõtta. Mis näitab see muud, kui ainult seda, et Riigikogu enamus ja ka walitsus üldse ei ole huwitatud sellest, et Riigikogu tõsiselt tööd teeks. Waadatakse nähtawasti ta peale nii, nagu Wene wanasõna ütleb; ükskõik, millega laps mängib, kui ta aga ei nutaks, ükskõik, mis Riigikogu teeb, kui ta aga walitsuse tegewust ei arwustaks, kui ta aga walitsewatele erakondadele piinlikka silmapilke ei walmistaks. Selles sihis on arenenud Riigikogu tegewus ka eelarwe arutamise puhul. Ma tähendaksin, et Wabariigi Walitsus ei ole tarwilikuks pidanud oma seisukohta awaldada eelarwe puhul. Ta ei ole tarwilikuks pidanud opositsiooni rühmade nõudmisi eelarwe muutmise ja täiendamise kohta arwesse wõtta, sest eelarwest puuduwad just need osad, mis kuluksid töötawa klassi rahuldamise peale. Walitsus esitas 2 eelarweliisa selle aja kestes ja nõudis uusi krediite poole miljardi suuruses, tõstes eelarwe seega 6 miljardi 620 miljoni marga peale. Samal ajal ei leia meie, et eelarwesse oleks wõetud mingisuguseid summe töörahwa tarwiduste peale. Ainukene summa — 200.000 marka — määrati toetuseks töölisseteatritele, kuid seegi ei ole walitsuse ettepanek, waid ühe komisjoni liikme ettepanek. Kui kõik teised ettepanekud, mis tööliste esitajate poolt esitatud, läbi olid kukkunud, anti see summa, kui walurahaks, millest muidugi ei jätku. Kui näituseks kodanlise kihhi samasuguste ettewõtete, see on teatrite, toetamiseks määratakse 6 miljonit marka, siis on tööliste määratud 200.000 marka, kui pilge. Kui jõukam kiht, kodanlus, kus miljonääre üleöö nagu seeni on tekkinud, ei jõua ise

oma teatrit korraldada, waid selleks 6 miljonit toetusraha nõuab ja saab, siis oleks pidanud kehvale töötawale kihile, kellel mitte ainult miljonid ei ole, waid kelle päewapalk hädawaewalt elamiseks jätkub, rohkem määratama, wõi vähemalt samapalju. Et töö-hoolekandeministeriumi eelarwe mitte tõuswat tendentsi ei awalda, nagu siin täna hommikul näidati, selgub, kui tähele paneme, et üks peawalitsus on teise ministeriumi alt sinna üle wiidud. Ei ole nii siis võimaldatud walitsuse poliitika kohta sõna wõtta, ei ole ka wastasrinna soowiawaldusi ega ettepanekuid tähele pandud. Ei Riigikogus, ega eelarwe-komisjonis ei ole võimaldatud selgust saada küsimuste kohta. Arupärimised lõpetati ikka liht ülemineku-wormeliga ja walitsuse seletused tunnistati rahuloldawaiks, kuigi nad harilikult õige pealiskaudsed olid. Eelarwe-komisjonis puutusime kokku samasuguse nähtusega. Eelarwe-komisjon on iga aasta tarwilikuks pidanud enese-piiramise opositsioonile päitsete pähepanemisega. Täna wu oli isegi nii kaugele mindud, et mõned alamkomisjonid, kes tarwilikuks pidasid parandusi teha, sellega mitte toime ei saanud ja kodukorra nõudmiste otsa komistasid. Näituseks, ei saanud hariduskomisjon omi ettepanekuid läbi wiia, sel lihtsal põhjusel, et ta ei suutnud komisjoni poolt maksmapandud kodukorra määrusi täita. Nii näeme, kuidas kõigest sellest hoolimata, et wastasrind on püüdnud teatawaid küsimusi esile tõsta, on püüdnud nende peale tähelpanu juhtida, need küsimused siiski päewakorrale ei tule, ei eelarwe arutamisel puudutata neid asju, milleks summe tarwis on, ei ka teisi küsimusi, mis seadusandlises korras tuleksid lahendada. Nii tänasel kui ka eelmistel koosolekutel on kõneldud nii mitmestki küsimusest, mis puutuwad töötawatesse hulkadesse: maatöölise töö- ja palgaolude korraldamise küsimused ja teised, on püütud kas soowiawalduste, wõi ettepanekute näol neid päewakorrale tõsta. Alati on aga enamuserakonnad põhjust leidnud neid järjest edasi lükata. Mis näitab seegi muud, kui seda, et Riigikogu ei taha elulistele küsimustele otse näkku waadata, et ta paremaks peab neid edasi lükata, neist mööda hülida ja oma päewi kuidagi wiisi püüab mööda saata, täites päewakorda juhuslikku laadi eelnõudega. Kui aruandja siin tähendas, et komisjonid ei tööta korralikult, siis ei ole mul põhjust sellele wastu waielda,

waid pean samuti rõhutama, et need eelnõud, mis töötawate rahwahulkade seisukohalt eriti tähtsad on, ei jõua ilmiski päewakorrale, nende jaoks ei ole kunagi aega. Ja need erikomisjonid, mis sarnaste eelnõude läbiwaatamiseks on asutatud, ei leia ilmiski mahti kokkutulemiseks ega tööle asumiseks.

Edasi peab aga weel seda tähendama, et Riigikogu peale oma tegewuse, millega ta praegust walitsewat tagasikiskuwat kursi toetab, ka ise praktilist eeskujut annab saladiplomaatilisele asjaajamisele. Huwitaw on selles mõttes paar aastat kestnud wõitlus Riigikogu ja ajakirjanduse wahel. Ajakirjandus, nimelt kodanline, — tööliste ajalehti on wähe ja nende toimetused ei ole niiwõrd inimesteküllased, et nad oma liikmeid wõiksid saata komisjonide koosolekutele, — kodanline ajakirjandus on senni asjata nõudnud, et talle võimaldataks, kui mitte kõikide, siis vähemalt eelarwe-komisjoni koosolekutel wiibida. Majesteet on aga tarwilikuks pidanud oma telgitagust soomustada täieliku salapärasusega. Mispärast see tarwlik on, seda pole kunagi seletatud. Miks ei wõi kodanliste härrade mõtteawaldusi kodanline ajakirjandus walgustada ja kui tarwis, ka hinnata? Selle wastu on ette toodud mõnesuguseid naljatilgalisi wäiteid, näituseks, arwab üks Riigikogu liige, et komisjonide koosolekuid ei wõi awalikuks teha sellepärast, et seal inimesed kõneleda liiga wabalt, räägitawat teinekord rumalusigi, ja kui ajakirjanikud koosolekule pääsewad, siis... (O. Strandman (töer.): Siin kõneldakse ka wäga palju rumalusi.) Kui Teie leiate, et siin ka rumalusi kõneldakse, siis peaks Teie seisukohalt järeldama, et ajakirjanikud tuleks ka siit minema kihutada. Komisjonide koosolekud peawad ajakirjanikkudele kinnised olema siis selleks, et komisjoni liigetel seal wabam oleks rumalusi rääkida! Kuid seal ei räägita mitte ainult rumalusi, waid mõned koosolekud on ainult anekdootide jutustamise peale kulunud. Wõib olla, et see neile härradele küll kodusem on, aga kas rahwas majesteedi selleks on walinud, et enestewahel kohwijutte ajada, see on hoopis teine küsimus... (O. Strandman (töer.): Kusagil on olnud! Aga kus? Nimetage komisjon!) Töö-hoolekandeministeriumi eelarwe läbiwaatamise alamkomisjonis. Olete nüüd rahuldatud? Sel teel on loodud wäga salapärane telgitagune, kus just kui aetaks

tähtsaid asju ja arutatakse suuri küsimusi, kuid selle töö tagajärge pole näha.

Kuid on mindud veel kaugemale. Alles hiljuti kõneldi sellest, kuidas Riigikogu juhatus on eeskju annud päewa pealt ametniku lahtilaskmisega, ilma et tarwilikka hoiatusabinõusid oleks kasutatud.

Nii siis — ühelt poolt ei ole Riigikogul huwi selle töö vastu, milleks ta kui sarnane kokku on kutsunud, waid töötatakse pealiskaudselt, äärmiselt ükskõikselt päewi edasi saates. Teiselt poolt aga töötatakse kokkukõlas kursiga, mis nii hästi ettewõtjate ringkondades, kui ka walitsewates kihtides maad wõtab ja mis selle poole on sihitud, et likwideerida neidki osalisi saawutusi, mis ligemas minewikus tööliste poolt on kätte wõidetud, täiesti kaasa minnes üldise tagasikiskumisega, mis üldiselt maad wõtab. Meie ei ole sarnast tegewust ja sarnast poliitikat kunagi õigeks tunnistanud. Riigikogu ei ole aga sugugi huwitatud sellest, missugust poliitikat walitsus tõesti ajab, kas wõi kokkühoidlikkuse suhtes. Riigikogus on kõneldud, et asjaajamist on tarwis lihtsustada, aga nagu näeme, ei ole ametnikkude arw mitte wähenenud, hoopis selle vastu leiame niisuguseid ametiasutusi, mis juba ammu likwideeritud pidid olema, tänawuseski eelarwes, näituseks, toitlusministeeriumi likwideerimise komisjon, kes ammu juba oma aja üle on elanud. Kõige pealt on siin süüdi rahaministeerium, sest rahaministeerium on ju asutus, kes raha ilma krediidita wälja ei pruugiks anda. Pannakse aga sarnased lisaeelarwed Riigikogule ette, siis on Riigikogu alati heaks kiitnud walitsuse tegewuse ja tagantjärele lubanud krediiti. Meie, nagu tähendatud, sarnase olukorraga rahul olla ei wõi, ega saa seega krediiti Riigikogule lubada.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Kana'l.

J. Kana (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Mul oli au töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe alamkomisjoni esimehena kõikidest ametlikkudest koosolekute osa wõtta ja ei saa sellepärast ka mitte õigeks tunnistada, et ühelgi ametlisel koosolekul töö ajal oleks mingisuguseid anekdoote jutustatud. Ma tahaksin veel toonitada, et kui kellegi ministeeriumi eelarwe nii põhjalikult läbi on waadatud, siis on seda küll tehtud töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe juures. Kes sooviwad,

need wõiksid läbi waadata need kaks-kümmend protokoll, mis sellele ministeeriumile pühendatud on. Seal on muidugi wäga palju abiasutusi, ja neid tuli eriparagrahwi alla asetada, kuid eelarwe sai täpisealt läbi waadatud ja protokolleeritud, seda wõite näha terwest eelarwest, nii kui tema on ette pandud. Selle tõttu tahaksin igasugust kahtlust tagasi lükata, nagu ei oleks töö mitte täielikult tehtud. (J. Piiskar (is.): Kas ma peaksin hakkama neid anekdoote ümber jutustama?)

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Kana**: Selle käesolewa eelarwe kohta ei ole kõnelejate poolt ühtki märkust tehtud, siis ei ole minul ka midagi ütlemist, ainult ühte trükiwiga tahaksin ära parandada. Siin on koosseisudes jooksupoiss, tuleks ära parandada — alaealine käskjalg.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see eelarwe-osa vastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb):

RIIGIWANEM JA RIIGIKANTSELEI.

I jagu.

Peatükk I.

Riigivanem.

§ 1.	Palgad	1.014.500.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	75.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	18.000.—
§ 4.	Esituskulud	1.250.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	70.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	120.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	894.500.—
§ 11.	Sõiduabinõude ülewälpidamine	538.000.—
§ 12.	Liikuw wara	231.800.—

Kokku Riigivanem 4.211.800.—

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 1.	Palgad	1.810.800.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	74.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	67.900.—

§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	36.500.—
§ 8.	Kantseleikulud	600.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	574.400.—
§ 12.	Liikuw wara	1.350.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	25.000.—
§ 20.	Wappide ja pitsatite walmistuse kulud	300.000.—
	Kokku peatükk I	4.838.600.—

Peatükk II.

Riigiraamatukogu.

§ 1.	Palgad	636.200.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	30.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	15.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	287.000.—
§ 12.	Liikuw wara	12.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	10.000.—
§ 21.	Raamatukogu täiendamise kulud	1.350.000.—
	Kokku peatükk II	2.340.200.—

Peatükk III.

Riigiarhiiv.

§ 1.	Palgad	842.700.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	35.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	26.600.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	11.600.—
§ 8.	Kantseleikulud	88.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	119.600.—
§ 12.	Liikuw wara	75.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	10.000.—
§ 22.	Riigiasutuste arhiivi materjaalide koondamine riigiarhiivi	40.000.—
	Kokku peatükk III	1.248.500.—

Peatükk IV.

Riigi statistika keskbüroo.

§ 1.	Palgad	6.991.900.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	100.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	170.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	13.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	3.650.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	545.400.—
§ 12.	Liikuw wara	315.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	30.000.—
	Kokku peatükk IV	11.815.300.—
	Kokku riigikantselei	24.454.400.—

Koosseisud.**RIIGIWANEM JA RIIGIKANTSELEI.****1. Riigivanem.**

Riigivanem	1	50.000.—
Riigivanema erasekretäär	1	18.000.—
Riigivanema adjutant	1	13.500.—

2. Riigikantselei.

Riigisekretäär	1	28.800.—
Kantselei juhataja	1	18.000.—
Pearaamatupidaja	1	11.700.—
Wanem asjaajaja	1	8.700.—
Asjaajaja	1	7.700.—
Arhiivaar	1	6.200.—
Registraator	1	5.800.—
Arweametnik	1	5.500.—
Masinakirjutaja, wanem	1	5.300.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
Wastuwõtja ametnik	1	5.800.—
Teenijate wanem	1	5.000.—
Käskjalg	1	4.800.—
Uksehoidja	1	4.800.—
"	1	4.500.—
Alaealine käskjalg	1	3.000.—

3. Riigiarhiiv.

Riigiarhiivi juhataja	1	19.500.—
Riigiarhiivi juhataja abi	1	13.500.—
Riigiarhiivi arhiivaar	1	7.700.—
Riigiarhiivi ametnik	2	5.500.—
Riigiarhiivi wanem teenija	1	5.000.—

4. Riigiraamatukogu.

Raamatukogu juhataja	1	15.300.—
Abijuhataja	1	11.700.—
Raamatukogu ametnikud	4	5.300.—

5. Riigi statistika keskbüroo.

a) Juhatus ja kantselei.

Juhataja	1	21.600.—
Abijuhataja	1	15.300.—
Statistik-redaktor	1	13.500.—
Redaktori abi	1	9.900.—
Kantselei juhataja	1	9.900.—
Wanem statistik	1	9.900.—
Kartograaf	1	7.700.—
Raamatupidaja	1	6.800.—
Joonistaja	1	5.500.—
Wanemad kantseleiametnikud	2	5.300.—
Registraator	1	5.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
Käskjalg	1	4.500.—
"	1	4.000.—

b) Üldosakond.

Osakonna juhataja	1	13.500.—
Statistik-arst	1	11.700.—
Wanem statistik	4	9.900.—
Noorem statistik	2	6.800.—
Wanem statistika arwe- ametnik	4	5.800.—
Noorem statistika arwe- ametnik	4	5.000.—

c) Majandusosakond.

Osakonna juhataja	1	13.500.—
Wanem statistik	3	9.900.—
Noorem statistik	3	6.800.—
Wanem statistika arwe- ametnik	4	5.800.—
Noorem statistika arwe- ametnik	7	5.000.—

d) Põllumajandusosakond.

Osakonna juhataja	1	13.500.—
Wanem statistik	2	9.900.—
Noorem statistik	4	6.800.—
Wanem statistika arwe- ametnik	4	5.800.—

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma wõtsin sõna, et meie statistika olude kohta paar märkust teha, sest mitmesugustel juhustel on siin asja olnud ja tahtsin selle peale tähelepanu juhtida, et meie statistika ikka veel nõrk on. Seda ei wõi statistika asutusele süüks panna, sest see asutus on alles üsna uus, kuid veel on nii mõnigi asi, mis laseb soowisid esile tuua, ja mida mitte tähele panemata ei wõi jätta. Meie statistika oludes tuleks riigi statistika keskbürool rohkem tähelepanu pöörata sotsiaalstatistika peale. Kui meie oma statistikat vaatame, siis ei näe meie peaaegu mitte midagi palgastatistika üle. Tööliste elu-olu statistika on ka peaaegu tähele panemata jäetud. Me leiame küll statistika kuukirjas paarist numbrist eluhoiu üldiseid indeksarwusid. Aga missugune meie rahwa suurema hulga eluhoiu wajadus on, mis selle ümber kõik leida on, seda ei ole meie mitte veel must walge peal näinud. Tööliste eluhoiu statistika indeksarwudega antakse meie wõrdlusmaterjaali, kuid seda wõrdlusmaterjaali meil senni veel ei ole. — Siis kuulsime meie eile eelarwe aruandja suust, kui puudulik meil ka veel tollistatistika on. Kui me tollistatistikat vaatame, ja kui meie sealt tahaks wõrdlewat pilti leida, kaubaliikide üle, mis rahwa suurtele hulkadele elu-

hoiuks waja on ja mida meie ülearu uhkuskaupadeks wõime pidada, siis on niisugune wõrdlus wõimatu. Näituseks, ma huiüdsin eile aruandjale wahele, kui palju meil siidi on sisse toodud, siis wastati mulle jällegi wahelhiüdega, et siidi ei toodagi sisse, waid teda weetakse salakaubana. Noh, seda ma ei tahaks just uskuda. Aga on ka teisi asju meie tolliasjanduses, kus paratamata liigitamist statistika kaudu tarwis oleks. Siis ma tarwitsen ainult meelde tuletada meie korteristatistikat ühes terwishoiu statistikaga, millest ma minewal nädalal siin arupärimise puhul kõnelesin. Nõndasama tuletaksin ma meelde statistikat wõi statistika puudumist meie maareformis. Seal wõib samuti ütelda, et meie ikka veel nii pool pimesi kobame. Meie ei tea mitte veel, kuipalju meil maanäljaseid inimesi on, kui palju neid maasaamise järele rahuldatud wõib saada, kuidas on meil mõisatööliste seisukord arwude suhtes, kui suure tükikese keegi maad on saanud, kui palju neist ilma jäänud, — kõike seda soowiksime meie teada saada. Siis töö-hoolekandeministeeriumi suhtes, — see on õieti see ministeerium, mida Soome eeskujul ka meil sotsiaalministeeriumiks nimetada wõiks ja kelle alla wõi walda nüüd wäga laialine statistilise walgustamise wäli kuulub, mis meil aga suurelt osalt alles puudub. Meil on näituseks töökaitse kommissarid, kes teewad tööd juba mitu aastat, nad on oma aruandeid paberile kirjutanud ja wahest ka ajalehtedes awaldanud. See on ainus koht, kus meie neid awaldatuna oleme leidnud. Kuid me teame, et ajalehtedes awaldamine mitte see ei ole, mida me wajame ja pealegi leiame meie nendest aruannetest wäga wähe statistilisi andmeid. Üldse peaks meie töö-hoolekandeministeerium ühe osakonna asutama, wististi statistika büroo juurde, wõi kuidas see peaks sündima, ma mullu juba tähendasin, et statistika keskbüroo oleks wõinud kõige paremini töö-hoolekandeministeeriumi külge liidetud saada. Muidu peab arwama, et meie töö-hoolekandeministeeriumis statistika jaoks teistsugused waated on. Ma nimetaks siin ühte nähtust, mida ma otsekohe laita ei taha, aga mis ometi iseäraline on. Meie näeme, et statistika keskbüroo awaldab omi töid suurtes lehtedes. See on wäga huwitaw, sest sel kombel lähewad ju statistika teated kõige kaugeemale laiali, kuid mulle näib, et ajalehete toimetustele riigi kulul tööd tehakse. Mina leidsin täna jälle „Päewalehest“ suurepä-

ralise pildi mitmesuguste diagrammiliste näitustega punaseristi üle. See ülewaade on väga huwitaw. Ei ole ju mitte öeldud, et ta statistika keskbüroos on tehtud, kuid minu teada on ta küll seal walmis tehtud. Nõnda tehakse statistika keskbüroos isegi wabrikutele ja ühisustele tööd. Wabrikud ja ühisused kirjutawad teatawad tekstid walmis ja statistika keskbüroos tehakse nendele tekstidele tarwilikud joonistused ja pildid juurde. Nagu ma juba tähendasin, on ju ka punaseristi statistika ülewaade huwitaw, kuid meil on palju niisuguseid asju, mis riiklisest seisukohast huwitawamad on ja sellepärast peaksid vähemtähtsamad asjad kõrwale jääma. Sellega ühenduses tahaksin ma ka meelde tuletada rahwalugemise märki. Meie oleme lehtedest lugenud, et statistika keskbüroos olla kawatsusel, kui ma mitte ei eksi, isegi Wabariigi Walitsuse nõusolekul, rahwalugejatele mingisugune mälestusmärk anda, mida nõõpaugus, westi küljes wõi kusagil mujal wõib kanda. Niisugune märk on walmistada ja ma kuulsin eelarwe-kommisjonis, et see olla Riigikogu otsuse põhjal sündinud, siis wõib olla, ei maksa ka sellest enam kõnelda. Minu arwamise järele on see ilmaaegne wäljanne, ilmaaegne kulu riigile. See märkide kandmine ja need silmused õla peal, nagu ükskord kindral Laidoner iseloomustawalt kõneles, edendawad ainult edewust ja juhmi „tärnide“ austamist. See märk on sellepärast anda kawatsetud, et rahwalugejaid mingit moodi tasu asemel rahuldada. Rahalist tasu neile ei oleks wõinud anda, siis antakse mingisugune märk. Ma ei taha uskuda, et nii suur hulk haritud inimesi, kes rahwalugemisest osa wõtsid ja osa wõtta tahtsid, et nemad seda märgi pärast tegid. Mina usun, nemad oleksid oma ohwimeelse töö ka ilma märgita ära teinud.

J. Reesen (kom.): Riigiwanema eelarwet ja neid wäljaminekuid kaaludes ja arwustades, mida selle ameti ülewalmistamiseks rahwalt maksudena nõutakse, ei saa meie mitte mööda minna sellest tegevusest, mida Riigiwanem, kui walitsuse poliitika juhtija, awaldab ja korda saadab. Kui meie waatame, missugused ülesanded Riigiwanemal Eesti põhiseaduse järele on, siis on seal põhiseaduse § 61 öeldud, et Riigiwanem esitab Eesti wabariiki, juhib Wabariigi Walitsuse tegevust ja juhatab walitsuse istungid ning wõib aru pärida üksikutelt ministritelt nende

tegevuse kohta. See, et Riigiwanem ühtlustab Wabariigi Walitsuse tegevust ja et Riigiwanem ühes sellega ühtlustab ja juhib Wabariigi Walitsuse poliitikat, põhjendab seda, et ei saa eelarwe arutamisel mitte waikida sellest poliitikast, mida ta juhatab.

Kui me selle eelarwe puhul sõna wõtame, mis Riigiwanema ja riigikantselei jne. ülespidamiseks tarwis läheb, siis ei saa meie mitte alla kriipsutamata jätta seda poliitikat, mida meie Riigiwanem juhib. Milles seisab meie Wabariigi Walitsuse, sellega ühes ka Riigiwanema poliitika? Kui meie sellest poliitikast pilti saada tahame, siis peame meie vähemalt nende kawatsuste juures peatama, mida Wabariigi Walitsus üles on seadnud ja mida ta järjekult peaks teostama, ja mitte üksnes selle juures, waid meie peame ka nende eluliste tarwete ja nõuete juures peatama, mida rahwamajandusline seisukord Wabariigi Walitsusele ette seab, niisamuti ka neid juhtumisi käsutama, mis üksikute klasside majandusolude juures nähtawale tulewad.

Hommikusel koosolekul oli mul juba wõimalus üksikute punktide juures peatada, mida Wabariigi Walitsus sel puhul, kui ta ametisse astus, oma deklaratsioonis oli ära tähendanud. Sel puhul ei olnud wõimalik neid küsimusi põhjalikult puudutada, sest sai alalisi märkusi tehtud, et see päewakorras ei ole. Et aga praegusel korral meie Riigiwanema eelarwe juures oleme, kes selle poliitika juhtija on kõikides alades, sellepärast ma luban enesele arwustada seda poliitikat, mida meil on teostatud. Kui meie wõtame selle Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni ja seda, mida sel puhul awaldati, kui walitsus ametisse kutsuti, siis näeme sellest deklaratsioonist, mida walitsus enesele kohuseks tegi ja mida Riigiwanem on teostada lubanud. Selles deklaratsioonis on öeldud, et suweräänne rahwas peab majasteelikud õigused ise oma kätte jätma ja Wabariigi Walitsusel peab olema õigus seda suweräänse rahwa saatust siiski ka omalt seisukohalt ühtlustada ja juhtida. Kui meie ka waatame, mis Wabariigi Walitsus oma deklaratsioonis edasi ütleb ja selle kohta Riigiwanem oma deklaratsioonis kirjutab, ja wõrdleme sellega, mis tegelikus elus teostatakse, siis peame alla kriipsutama seda, et sel korral, kui see deklaratsioon sai awaldatud, selle deklaratsiooni kohta ajakirjanduses sõna wõeti.

Ajaleht „Kaja“ kirjutas siis selle kohta järgmist: „See deklaratsioon on väga luulerikas kirjatöö.“ Mina olen selle arvamisega päri, see on täitsa õigus. Ja kui teie sõrdele nüüd seda deklaratsiooni sellega, mida Wabariigi Walitsus teostab, siis ma pean ütleva, et see, mida deklaratsioonis ära tähendatud on...

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liige Reesen, ma kutsun Teid eelarwe juurde.

J. Reesen (kom.): Mina olen praegu eelarwe juures, kui ma räägin...

Juhataja K. Wirma: Rkl. Reesen, ma palun juhatajaga mitte waielda ja teen Teile esimese märkuse.

J. Reesen (kom.): Kui meie waatame seda eelarwet ja mida see eelarwe tahab saada, (A. Weiler (töer.): Ega Kägu käekirjast nii kergesti aru ei saa!) siis meie teame, et selle eelarwe järele krediiti tahetakse selleks saada, et poliitikat ajada. Kui meie waatame seda poliitikat, siis on see eelarwega väga lähedalt seotud. Ma luban enesele siiski seda poliitikat waadelda, mida seni ajani aeti ja mille ajamiseks krediiti tahetakse. Kui waatame weel Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni, siis näeme, et Wabariigi Walitsuse ülesandeks on deklaratsiooni järele...

Juhataja K. Wirma: Rkl. Reesen, ma kutsun Teid eelarwe juurde ja teen Teile teise märkuse! (Pahemalt poolt: Wägiwald!)

J. Reesen (kom.): See on wägiwald! Ma ei saa lihtsalt kõnelda. (Hüüe paremalt poolt: Olge siis wait!) No siis waatame raasikene, mis eelarwes on öeldud. Meie näeme, et Riigiwanema ja riigikantselei kohta eelarwes järgmist on: Riigiwanemale ja riigikantseleile on määratud 24.454.400 marka, kuna walitsus oli nõudnud 25.679.200 marka, seega on siis eelarwe-kommissjon vähendanud eelarwet 1.224.800 marga wõrra. Kuid milleks seegi summa läheb? Meie näeme siis waatama, mida Wabariigi Walitsus ise oma seletuskirjas eelarwe puhul kirjutab. Seal kirjutatakse, et Riigiwanema ja riigikantselei eelarwe oli 1922 aastal korralises osas 16.507.600 marka ja erakorralises osas ühes operatsiooni fondiga 9.500.000 marka, kokku 26.007.600 marka ehk 0,4% kogu riigi väljaminekutest. 1923 a. eelarwesse on üles wõetud korralises osas 23.437.300

marka ja erakorralises 10.376.500 marka, kokku 33.813.800 marka, seega 30,4% rohkem kui 1922 aastal. Riigiwanema eelarwes on kõige pealt suurenenud esituskulud, sest tulewal aastal on oodata mõne riigipea külaskäiku wabariigi pealinna. Riigikantselei trükitööde suurendamine on tingitud sellest, et kawatsetud on edaspidi Wabariigi Walitsuse protokolle trükkida. Majanduslised kulud on tõusnud selle tõttu, et majateenijad koosseisudest nende kulude peale üle on wiidud. Kõige rohkem on kulud suurenenud riigikantselei ja eriti riigi statistika keskbüroo eelarwetes, kus kulude suurenemine mitte ainult palkade suurenemise, waid ka tegewusala laienemise arwele langeb. Kuukiri „Eesti Statistika“ on hakanud täielikumalt ilmuma; ühtlasi on kawatsetud statistika aastaraamatut ning eraldi põllumajandusliku statistika aastaraamatut välja anda. Riigi keskarhiwi eelarwe on suurenenud ainult palkade osas, kuna riigiraamatukogu eelarwe tuntawalt wähenenud on. Riigiwanema ja riigikantselei erakorraline eelarwe sisaldab esimese Eesti rahwalugemise andmete läbitöötamise kulusid, kusjuures eelarwe kokkuseadmisel on katsutud kulude kokkuhoidmise mõttes kasutada wiimaseid Lääne-Euroopa tsensuste kogemusi.

Kui meie seda seletuskirja waatame ja neid põhjendusi, mis ühe ehk teise väljamineku kohta ette toodud, siis peame alla kriipsutama, et on lubatud krediiti selleks suurendada, et wäljamaa riigipeadele, kes siia külaskäigule tulewad, wastuwõtmist wõimaldada, sest on öeldud, et tulewal aastal on meil oodata mõne wäljamaa riigipea külaskäiku. Riigi raamatukogu küsimust, mis juba teaduslike küljega ühenduses on, on aga eelarwe wähenemine tabanud. Niisuguste asjade peale, nagu on mõne suurriigi kuninga ehk keisri külaskäik, on tarwiliku leitud tuntawalt krediitide tõsta, kuna raamatukogu täiendamiseks raha ei jätku. Sellega ei wõi kuidagi leppida. (Wahelhüüe paremalt poolt: Kas Teile neid raamatukogusid tarwitata?) Jah, ma loen igapäew sealt. (A. Weiler (töer.): Teil on tarwis kukeaubits osta.)

Juhataja K. Wirma: Rkl. Weiler, palun Riigikogu liikmete kohta mitte haawawaid märkusi tarwitada. Teen Teile märkuse.

J. Reesen (kom.): Kui teie nüüd wõtate endiste aegade ja endiste riikide

eelarweid, nimelt seda osa, mis riigipeade ja riigikantseleide ülespidamiseks läheb, siis peate igatahes sarnasele arwamisele tulema, et sel ajal oli palju laiemaid wõimalusi riigiwanemaid ja kuningaid ja wälisriikide peaministrid wastu wõtta, kui nüüd meil. Endistel keisritel ja kuningatel olid suured maa-alad tarwitada, nemad wõisid pidada suuri hoowiringkondi ja teatawaid liiki koeri jahipidamiseks. Meil ei ole see mitte eelarwes, kuid see wõib ka meil wõimalikuks saada, kui selleks krediiti antakse, et sarnaseid riigipeade külaskäikusi jahiotstarbeks jne. toime panna, kui arwatakse, et see riigile tähtsam on, kui teadusliku raamatukogu mu-retsemine, mida riigiametnikud tarwitada wõiwad ja mis ka teistele inimestele tarwis on. Meie ei wõi selle peale nii uhked olla, et meie nii kõrgel seisame, ja kui teie wõtate selle raamatukogu, mis meil praegu tarwitada on, siis ei ole see kaugelt mitte täielik, seal puudub paljugi, mida juurde lisada tarwis oleks. Selle wastu arwatakse aga, et tuleb weelgi neid wäikseid krediite kärpida, mis selleks otstarbeks wälja antud just teiste kulude arwel, mis mitte wäga tarwilikud ei ole. Wõtame näituseks selle küsimuse, et wälisriikidega tuleb hästi läbi käia ja neile wiisakalt wastu tulla. See wiisakas wastutulemine ei ole aga mitte ühe riigi rikuse ja jõukuse tundemärk, kui riik selle all wäga suurelt kannatab. Meie ei wõi mitte ütelda, et meie riik jõukas oleks ja et tal palju raha oleks, sest kui waesema klassi otstarbete peale mõni miljon nõutakse, siis seletatakse kohe walitsuse poolt, et meie ei wõi mitte nendele inimestele abi anda, meil ei ole selleks mitte raha. Selle wastu aga näidatakse wälisriikidele, kui nende esitajatele wõimaldatakse wäga uhke wastuwõtmine, et meie hiilgawas seisukorras ja kindla järjega oleme. Palju parem oleks, kui meie neid wälisesitajaid selle asemel, et buduaarides wastu wõtta, neid wastu wõtaksime kusagil talutares lihtsate pinkide peal.

Kui minna meie Wabariigi Walitsuse poliitika juurde, siis peame alla kriipsutama seda, mida härra Laidoner eelarwe ettekandmise puhul ütles, et meie oleme suure wulkaani lähedal ning sellest, mida moodi wulkaan nüüd purskama hakkab, oleneb ära, kas meie saame oma majanduspoliitikat korda seada wõi mitte. Igatahes on meie walitsuse kui ka Riigiwanema ülesanne ära hoida, et wulkaan kodanlist riiki ära ei uputaks. Mina arwan,

et kui meie riik iseseiswalt talitab, siis ka tarwilised saawutused saab, kuid tegelikult ei ole see nii. Kui meie waatame, mis on selle põhjuseks, et meil wälismaailmas pole küllalt usaldust laenudesaamiseks jne., siis olid need põhjused, mida härra Laidoner siin ette kandis, järgmised: 1) meie seisame wulkaani kaldal, 2) meie riik on noor ja 3) oleme Wene rewolutsiooni mõju all. Need põhjused ei wõimalda meil wälismaadelt laenusaamist. Kui nüüd Riigiwanem wälismaadega läbikäimist nii wäga hindab, et wälisesitajate uhkeks wastuwõtmiseks oma rahwast kurnab ja mõisnikkudele ning teistele kurnajatele wõimaldab töörahwa kulul elamise, kui nende walitsuste ees tahetakse küürutada, siis on arusaadaw, et neid nõudeid peab esimeses järjekorras täitma, nagu siin ette kanti. Igatahes peab selle wulkaani kangem tõuge selleks olema, et riik noorest east wanasse jõuaks ning Wene rewolutsiooni mõjust lahti saaks. Aga missugused mõjud on siis need, mis kutsuwad esile Wene rewolutsiooni tagajärjed? Kõigile on teada, et Balti parunid ning teised tagurlikud kihid suurel määral meie Wabariigi Walitsuse poliitika wastu üles astuwad sellepärast, et nende warandused maa näol on wõõrandatud. Maareform annab põhjust tagurlikele klassidele katsuda enestele wõita kuningate ja keisrite poolehoidu. (Walihühüüe paremalt poolt: See oli wanal ajal.) See on ka praegu, sest Inglis kuningal on igatahes palju rohkem mõju, kui nüüd ühel Saksa presidendil. Ja kui nüüd meie tagurlikud nende mõjurikaste isikute poole pööravad ja neilt abi otsiwad, siis wõib olla, teeb Wabariigi Walitsus sellest niisuguse järelduse, et nende nõudeid tuleb rahuldada esimeses järjekorras. See küürutamine wiib igatahes nii kaugemale, et meie riigi ja töötawa rahwahulga warandused saawad panditud laenusaamise puhul wõõrastele riikidele. Kuid meie ei saa mitte niisuguse tähe all edasi purjetada, nagu senni, waid muutume teistsuguseks maaks, nagu seda juba küllalt suurriikide poliitika on näidanud.

Kui waatame, mida on Wabariigi Walitsus teinud Riigiwanema juhatusel, et töö-hoolekande alal neid küsimusi lahendada, mis seal kõige tähtsamad on, siis oleme sagedasti niisuguste nähtuste ja tegude pealtwaatajaks olnud, et ei talitata töö-hoolekande poliitika alal mitte laialiste rahwahulkade huwides, waid suu-

remalt osalt rikaste huwides. Kui nüüd seda arwesse wõtta, et Riigiwanema kohus on poliitikat ühtlustada, siis peab ütleva, et see ühtlustamine peab sündima jällegi rahwa huwides, aga mitte rikaste huwides. Kui meil alles hiljuti arutusel oli põllutöölise tööaja ja palgaolude seadus, siis toodi paremalt poolt ette, et see seadus elunõuetele ei wasta ja tuleb hoopis tagasi lükata. Aga missugused on siis need seadused, mis elunõuetele wastawad? Teie wõtate täna seaduse wastu ja 3 kuu pärast parandate seda. See näitab seda, et teie seaduse walmistamisel kaugeltki ei taba neid elunõudeid, mida tabada tahate, teie seadused on puudulikud ja olete sunnitud neid mõne kuu järele ümber tegema. See tõendab seda, et walitsuse poliitika on üldse liig wäikse ettenägemisega poliitika ja saab hulkade huwide poolt ümber tõugatud.

Kui meie oleme Wabariigi Walitsuse poliitika juures peatanud, siis peame ka välispoliitikat waatlema, sest komisjoni aruandja tähendas, et meie ainult siis suudame endid majanduslise kokkuwarisemise eest hoida, kui aasta jooksul rahu alal hoida suudetakse. Sellepärast oleks wäga soowitaw teada saada, kuidas Riigiwanem seda kawatseb saawutada, et rahu alal püsiks. Meie teame, et nõukogude walitsus wägede vähendamise konwerentsi kokku kutsus, et sõjawägesid vähendada, mis naaberriikide wahel kokku leppides majanduselu peale suure eduga oleks mõjunud. (A. Rei (sd.): Kas laewastikku ka vähendada soowiti?) Kui laewastiku vähendamine sealt poolt wastutulekut ei leidnud, siis sellepärast, et nõukogude laewastik ei ole ühelegi kallale tunginud. Laewastik on neil selleks, et oma sadamaid kaitsta waenlaste eest, kes temale kallale wõiwad tungida ja on seda juba teinud. Kõigil on teada, et suurriigid on otsustanud sõjalaewastikku vähendada, kuid ükski pole seda weel teinud. (A. Weiler (töer.): Need on sõbralikud naaberriigid.) Need riigid ei ole kaugeltki sõbralikud. Kui ainult sõnu tehakse, siis meie neid kaugeltki ei usu. Kui walitsus tahab rahu alal hoida, siis teatagu, kuidas ta seda kawatseb teha. Riikide wahekorrad on täiesti tumedad ja meie ei tea, kas püsib rahu wõi asume tõepoolest wulkaani weerel, mis üle ajama hakkab. Töolisteklassi huwides on, et rahwasaadikuid informeeritakse, kuidas

seisukord tõepoolest on. Kui walitsus seda ei tee, siis ei ole see hulkade süü, kui niisugune seisukord tekib, nagu rkl. Laidoner tähendas, et sõja puhul riigimajandus wõib kokku wariseda. Kui walitsus ja Riigiwanem oma kawatsusi meile teatawaks ei tee, siis ei saa meie walitsusele ühtegi krediiti lubada ja hääletame elarwe wastu.

Riigisekretäär **K. Terras**: Ma wõtsin sõna ainult selleks, et paar märkust teha rkl. Martna kõne kohta. Kõige pealt pean mina äärmist imestust awal-dama selle kohta, et et härra Martna, kes ühtlasi riigi statistika nõukogu liige, sarnaste andmetega Riigikogu kõnetoolil opereerib, mis vähemalt ekslikkudeks nimetada wõiks. Pean ära märkima, et selle kuulujutul, nagu oleks riigi statistika keskbüroo wabrikantide ühisuse tellimise peale mingisuguseid andmeid kogunud ja läbi töötanud, tõelust ei ole. (M. Martna (sd.): Andmetekogumisest ma kõnelenud ei ole.) Statistika keskbüroo olla walmistanud diagrammisid. Selle seletuseks wõiksin ma niipalju ütelda, et möödäläinud aasta näituse ajal oli börsekomitee ettepaneku teinud statistika keskbüroo joonistajatele nende wabal ajal diagrammisid ja kartogrammisid walmistada. Need kartogrammid ja diagrammid said nende ametnikkude poolt walmistatud, kuid siin ei ole statistika keskbürool börsekomiteega mingisuguseid otsekooheseid suhteid olnud. Teiseks peaks ma märkima, et tollistatistika alal on riigi statistika keskbüroo teinud igatahes kõik, mis teha sellel alal üldse wõimalik on. Minu arusaamise järele üheski teises riigis ei ole tollistatistika paremini pandud, kui praegu meil. Meil töötatakse tollistatistika läbi nomenklatuuri järele, kus on 3.000 nimetust. Need on igakuulised läbitöötamised, mille juures liigitakse kaubad maa, kaalu ja wäärtuse järele. Selle statistika tabelid on awaldatud ka statistika kuukirjas ja saawad ka edaspidi seal ilmuma.

S siis edasi tööstatistika kohta. Ka see statistika on riigi statistika keskbüroo poolt nii pandud, nagu meie oludes seda üldse panna wõib. Ma loeksin siin kokkuwõetult ette, mis on riigi statistika keskbüroo tööstatistika korraldamisel senni ära teinud, wõi missugune kawa on statistika keskbürool tööstatistika korraldamisel senni olnud. Kõige pealt, tööbörseid saadawad kaks korda kuus, see on 1.

ja 15-daks kuupäewaks poolekuu töö tegewuse üle ja tööturu seisukorra üle teateid tähendatud kuupäewadel. Büroos saab tehtud kokkuwõte ja registreeritud kuu wiimasel päewal tööturu seisukord. 2) Töökaitse kommissarid saadawad igas kuus lühikese ülewaate oma tegewuse üle, kus on üles tähendatud järelwalwe all olewate ettewõtete arw, kuu jooksul seismajäänud ja juurdetulnud ettewõtete arw, muudatused palgaoludes ja tööoludes, tööaja jaotamise, streigi ja õnnetujuhtumiste üle. 3) Iga streigijuhtumise üle saawad büroo poolt wäljatöötatud wormi järele kommissaride poolt teated antud streigi üle: streigist osawõtnud tööliste arw, kestvus, streigi põhjus, selle tagajärjel kadumaläinud tööpäewade arw ja palga summa. 4) Igas kuus annawad kommissarid eraldi kokkuwõtte kuu jooksul töölistega olnud õnnetuste kohta, kus üles tähendatakse: wigastatud isiku nimi, wanadus, amet, õnnetujuhtumise aeg, põhjus, tagajärjed, rawitsemise kestvus jne. 5) Kõikidelt järelwalwe all olewatelt ettewõtetelt, arwu järele umbes 600, koguwad kommissarid keskbüroo poolt wäljatöötatud wormi järele teateid tööliste arwu üle, eraldi mees- ja naistöölised ja ametnikud, ja eraldi alla ja üle 17-aastased, kuu jooksul ära läinud ja juurde tulnud tööliste arwu üle. Peale selle sisaldawad need teated weel andmeid tööaja kohta, ja ületunnitöö kohta, märkusi streigi ja õnnetujuhtumiste kohta, muudatuste kohta palgaoludes jne. Kaks korda möödaläinud aastal, see on jaanuari- ja augustikuus, sai kogutud teateid tööliste ja ametnikude palkade kohta, eraldi mees- ja nais-, alaealiste, täiskaswanute ja trükitööliste kohta. Sai toime pandud spetsiaal ankeedi lehtedel uurimine ametiühisuste üle, kuid mitmekordsete järelepärimiste peale waatamata ei olnud wõimalust kõiki ankeedi lehti ametiühisustelt tagasi saada, ja sellenärast jäi see materjaal läbi töötamata. See oleks tööstatistika kohta. (M. Martna (sd.): Kas need andmed on ka awaldatud, wõi on nad ainult kogutud?) Ma tahtsin praegu ütelda, et kõik need andmed on igatahes läbi töötatud, ja nad on ka awaldatud sel määral, kuiwõrd neid senni awaldada on suudetud, ja saawad ka edaspidi awaldatud. Just seda tegelikku tarwidust ja tegelikku wõimalust silmas pidades.

Ma peaksin aga weel siia juurde lisama, et läbitöötatud andmed iseenesest

on tihtipeale surnud andmed, kui pikemaid seletusi ja kirjutusi juurde ei tehta. Pean ütleva, et riigi statistika keskbürool on suurte raskustega wõidelda olnud. Riigi statistika keskbüroo koosseis on niiwõrd wäike oma juhtiwate tööjõudude poolest, et nendel raske on neil aladel mingisuguseid suuremaid kirjutusi awaldada. Siin oleks soowitaw, kui asjatundjad ja seltskonna tegelased, kel nende küsimuste wastu huwi on, riigi statistika keskbüroole abiks oleksid. Kahjuks pean aga märkima, et riigi statistika keskbüroo ei ole saanud meie tegelaste poolt nii suurel määral kaastööd ja toetust, kui see wast soowitaw oleks olnud. On pööratud üksikute Riigikogu liigete poole, on palutud nende kaastööd, kuid kahjuks on need Riigikogu liikmed sellest tööst lahti ütelnud, põhjendades, et neil selleks aega ei ole. Kui riigi statistika keskbüroo ametnikud ei tunne end mõnes küsimuses kodus olewat, siis tuleb neid küsimusi edasi lükata ja läbi töötamata jätta, kunni wõimalused awanewad neid täielikult läbitöötatud kujul awaldada. Siis on weel teistsuguseid takistusi. Riigi statistika keskbürool on senni õige mitmed tööd täiesti lõpulikult walmis, kuid siin on raskused jällegi kirjastamisega, tuleb takistusi trükkimisega, sest meie trükiolud on sarnased, et nad ei wõimalda küllaldaselt arwu ja määral nende kirjastamist. Praegu on riigi statistika keskbürool 4 eriwäljannet trükis ja trükiwalmis on weel teine niipalju.

Mis puutub korteriolude statistikasse, siis on ses rkl. Martna'le ja ka teistele Riigikogu liigetele küllalt teada, et rahwalugemise juures on sellekohased küsimislehed täidetud ja saadud materjaal on praegu läbitöötamisel; nii et tuleb lihtsalt ära oodata, kunni need andmed seal suudetakse läbi töötada.

Siis puudutas lõpuks härra Martna weel rahwalugemise mälestusmärki. See küsimus oli möödaläinud aastal, kui sellekohane eelarwe Riigikogule esitati, küllalt põhjalikul arutamisel Wabariigi Walitsuse kui ka Riigikogu komisjonides. See küsimus sai siis ära otsustatud, et mälestusmärk tuleb tellida ja praegu ei saa siin enam midagi muuta. Et see summa käesolewa aasta eelarwesse üles wõeti, siis sellepärast, et meie ei saanud tellimist minewal aastal ära anda, kuigi küsimus oli juba minewal aastal lisaeelarwe juures ära otsustatud. Et aga tel-

limine wiibis, siis tuli see summa käesolewa aasta eelarwesse uuesti üles wõtta.

Härra Reesen'ile ei oleks mul midagi wastata, kuid tema puudutas ühte küsimust, mille juures natukene peatada wõiks. Tema märkis muuseas asjaolu, et kuna kõik teised eelarwe-osad suurendatud, on riigiraamatukogu eelarwet vähendatud. See on õige. See on meie poolt seletuskirjas alla kriipsutatud ja seda luges härra Reesen päris õieti teile ette. Siin on oma wäike seletus juures. Mõõdaläinud aasta krediidist jäi teatud summa järele, mis raamatute ostmiseks määratud oli, sest just tehniliselt oli meil praeguse riigiraamatukogu koosseisu juures wõimatu selle summa eest raamatuid muretseda ja neid korraldada. Raamatud ei ole mitte nii kallid, raamatute hulk 500 tuhande wõi 750 tuhande marga wäärtuses nõuab wõrdlemisi suurt raamatukogu korraldamise aparati. Siin on lihtsalt tehnilised põhjused, mis sundinud on raamatute muretsemiseks ettenähtud summat, wõrreldes läinud aastaga vähendada. (W a h e l h ü ü d e d : K e n a n a l i !) Kui Teie tunneksite lähemalt raamatukogu tööd, teaksite, mis seal raamatute korraldamiseks teha tuleb, ei ütleks Teie seda mitte, et see nali on. Siin on tõsiasjadega tegemist, millega rehkendada tuleb.

M. Martna (sd.): Pean paari sõnaga härra riigisekretäärile wastama, mis küll süügi tarwilik ei oleks, aga härra riigisekretäär algas sellega, et ta mulle teatawal wiisil ette heitis, et mina, olles statistika nõukogu liige, ei peaks Riigikogus selle kohta mingisuguseid mõtteid avaldama. Ma olen aga peale selle weel Riigikogu liige ja statistika nõukogu liikmena ei ole ma kuidagi wiisi statistika keskbüroo eest wastutaw. Õieti ei ole ma nõukogu tegewuses mingisugust mõju awaldanud, sest 1) sündis minu walimine alles hiljuti ja 2) olen ma ainult üks kord nõukogu koosolekust osa wõtnud, nii et siin täiesti märgist mööda oli lastud. Kui härra riigisekretäär ütleb, et just tollistatistika asjas kõik on tehtud, mis wõimalik, siis ma kutsuksin härra Laidoner'i tunnistajaks, kes ütles, et statistika waral meie kindlaks teha ei saa, missugust liiki kaupa ja kui suure summa eest sisse on tulnud. Wõib olla, et see teiste riikide eeskujul on wäga peenike töö, puudad, margad ja maad on kõik puha teada. Aga see ei ole siiski kõik.

Ma ei taha härra riigisekretäärile ega statistika keskbüroole praegusel silmapilgul mingisuguseid etteheiteid teha, waid awaldan lihtsalt soowi, kuhu poole see töö edaspidi peaks kalduma. Kahjuks ei ole need statistilised tööd, millest härra riigisekretäär siin rääkis, weel trükist ilmunud ja ma rõõmustaks wäga, kui need juba saadawal on. Mul oli tarwis ühe aruäärimise puhul, mis ligemal ajal ette tuleb, tööstatistika andmeid otsida. Statistika kuukirja ja muud materjaali läbi otsides ei leidnud ma seda, mis waja oli. Sellest ei ole weel küll, kui materjaali kogutakse, waid seda tuleks ka korraldada ja awaldada. Ma saan ju wäga hästi aru ja toonitasin seda ka, et meie statistika keskbüroo alles liiga noor asutus on, ega kõike weel teha ei suutnud. Tahtsin ainult seda toonitada, et mul siit ka statistika nõukogu liikmena õigus on puudusi nimetada. Statistika keskbüroo on ikkagi asutus, kes on kohustatud midagi tegema ja nimelt seda tööd, mis waja on. Et mälestusmärgi asi juba minewal aastal otsustatud on, ei tohiks minule taktuseks olla tänawu eelarwe arutamise ajal sellest kõnelda. Ma ei saa ju selle tegemist ära keelata, sest nagu kuulda, on ta juba tellitud ja seadus wastu wõetud, kuigi ta minu arwamise järele ilmaegne on. Kui minu meeldetuletusel muud tähtsust ei ole, siis vähemalt ehk see, et uuel rahwalugemisel uut märki mitte ei tehtaks.

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Asun hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e .) Wähemus on wastu. Seega on see eelarwe-osa wastu wõetud. Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.35 min.

Peale waheaja jätkub koosolek kell 7.50 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

A r u a n d j a **J. Kana** (loeb):

RIIGIKONTROLL.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	2.413.200.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	60.000.—

3.	Toetus ja arstiabi	86.000.—	Koosseisud.	
4.	Esituskulud	60.000.—	RIIGIKONTROLL.	
5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	24.600.—	I. Keskasutus.	
6.	Hariduslised kulud	125.000.—	Riigikontrolöör	1 36.000.—
7.	Kohtukulud ja juriidiline abi	400.000.—	Riigikontrolööri asetäitja	1 28.800.—
8.	Kantseleikulud	450.000.—	Kantselei juhataja	(Kontrollnõukogu asjade-walitseja)
9.	Majanduslikud kulud	1.300.000.—		1 18.000.—
11.	Sõiduabinõude ülewahpidamine	420.000.—	Pearaamatupidaja	1 15.300.—
12.	Liikuw wara	90.000.—	Sekretäär	1 13.500.—
14.	Remondid	300.000.—	Raamatupidaja	1 8.700.—
16.	Ettenägemata kulud.	50.000.—	Eksekuutor (kassahoidja)	1 8.700.—
	Kokku peatükk I	5.778.800.—	Arhiwaar	1 9.900.—
	Peatükk II.		Käsusametnik	1 6.800.—
	Tsiwiilosakond.		Registraator	1 5.800.—
1.	Palgad	7.981.200.—	Masinakirjutaja	4 5.000.—
2.	Päewa- ja sõidurahad	650.000.—	Käskjalg	2 4.000.—
3.	Toetus ja arstiabi	258.800.—	Uksehoidja	1 4.500.—
	Kokku peatükk II	8.890.000.—	II. Tsiwiilosakond.	
	Peatükk III.		a) Juhatus ja kantselei.	
	Rahaosakond.		Peakontrolöör	1 25.200.—
1.	Palgad	4.473.600.—	Peakontrolööri abi	1 21.600.—
2.	Päewa- ja sõidurahad	200.000.—	Sekretäär	1 9.900.—
3.	Toetus ja arstiabi	120.000.—	Sekretääri abi	1 6.200.—
	Kokku peatükk III	4.793.600.—	b) Eel- ja faktilise kontrolli jaoskond.	
	Peatükk IV.		Jaoskonna juhataja	1 18.000.—
	Teedeosakond.		Wanem kontrolöör	5 15.300.—
1.	Palgad	5.773.300.—	Wanem kontrolööri abi	5 13.500.—
2.	Päewa- ja sõidurahad	400.000.—	Kontrolöör	5 11.700.—
3.	Toetus ja arstiabi	145.700.—	c) Järelkontrolli jaoskond.	
	Kokku peatükk IV.	6.319.000.—	Jaoskonna juhataja	1 18.000.—
	Peatükk V.		Wanem rewident	3 15.300.—
	Kesk-raamatupidamise osakond.		Wanem rewidenti abi	2 13.500.—
1.	Palgad	1.049.000.—	Rewident	10 11.700.—
2.	Päewa- ja sõidurahad	25.000.—	Rewidenti abi	5 8.700.—
3.	Toetus ja arstiabi	34.000.—	Kontrollametnik	1 5.500.—
	Kokku peatükk V	1.108.000.—	d) Tartu jaoskonnad.	
	Peatükk VI.		Juhataja	1 15.300.—
	Sõjawäeosakond.		Kontrolöör	2 11.700.—
1.	Palgad	8.379.700.—	Kontrolööri abi	1 8.700.—
2.	Päewa- ja sõidurahad	500.000.—	Masinakirjutaja	1 5.000.—
3.	Toetus ja arstiabi	198.900.—	Käskjalg	1 4.500.—
	Kokku peatükk VI	9.078.600.—	III. Rahaosakond.	
	Kokku riigikontroll	35.968.000.—	a) Juhatus ja kantselei.	
			Peakontrolöör	1 25.200.—
			Sekretäär	1 8.700.—
			Kantseleiametnik	1 5.300.—
			b) Rahaasutuste jaoskond.	
			Peakontrolööri abi	1 21.600.—
			Wanem kontrolöör	1 15.300.—

Wanem kontrolööri abi	1	13.500.—
Wanem rewident	1	15.300.—
Wanem rewidendi abi	1	13.500.—
Kontrolöör	1	11.700.—
Kontrolööri abi	1	8.700.—
Rewident	3	11.700.—
Rewidendi abi	1	8.700.—
Noorem kontrolöör	1	6.800.—
Noorem rewident	1	6.800.—

c) Maksude jaoskond.

Jaoskonna juhataja	1	18.000.—
Wanem kontrolöör	1	15.300.—
Wanem kontrolööri abi	2	13.500.—
Kontrolöör	1	11.700.—
Wanem rewident	1	15.300.—
Rewident	3	11.700.—
Rewidendi abi	2	8.700.—

IV. Teedeosakond.

a) Juhatus ja kantselei.

Peakontrolöör	1	25.200.—
Sekretäär	1	9.900.—
Ametnik	1	5.300.—

b) Jaoskonnad.

Peakontrolööri abi	1	21.600.—
Jaoskonna juhataja	1	18.000.—
Wanem kontrolöör	5	15.300.—
Wanem rewident	2	15.300.—
Wanem kontrolööri abi ja piirik.	6	13.500.—
Wanem rewidendi abi	3	13.500.—
Kontrolöör	4	11.700.—
Rewident	5	11.700.—
Rewidendi abi	1	8.700.—
Arweametnikud	2	5.800.—

V. Kesk-raamatupidamise osakond.

Juhataja	1	21.600.—
Juhataja abi	1	15.300.—
Wanem raamatupidaja	1	13.500.—
Raamatupidaja	1	11.700.—
Noorem raamatupidaja	1	8.700.—
Arweametnik	1	6.200.—

VI. Sõjawäe osakond.

a) Juhatus ja kantselei.

Peakontrolöör	1	25.200.—
Peakontrolööri abi	1	21.600.—
Sekretäär	1	9.900.—
Ametnik	1	5.500.—
Masinakirjutaja	2	5.000.—
Käskjalg	3	4.000.—

b) Eel- ja faktilise kontrolli jaoskond.

Jaoskonna juhataja	1	18.000.—
Wanem kontrolöör	9	15.300.—
Wanem kontrolööri abi	6	13.500.—
Kontrolöör	3	11.700.—
Kontrolööri abi	1	8.700.—

c) Järelkontroll.

Jaoskonna juhataja	1	18.000.—
Raamatupidaja	1	8.700.—
Asjaajaja	1	7.700.—
Kantseleiametnik	2	5.300.—
Wanem rewident	3	15.300.—
Wanem rewidendi abi	2	13.500.—
Rewident	5	11.700.—
Rewidendi abi	8	8.700.—
Noorem rewident	4	6.800.—

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Riigikontrolli eelarwe puhul on minu arwates tarwis ka midagi ütelda ja nimelt sellepärast, et meil kodukorra põhjal mitte wõimalik ei ole, niipalju kui mina tean, riigikontrolli suhtes arupärimisi ette panna. Nii oleks mõndagi asja täna selles mõttes ette kanda ja ma tarwitan siis riigikontrolli eelarwe arutamist selleks, et mõnele küsimusele maad anda. Riigikontroll on nõnda ütelda järelwalwe aparaat wõi nii ütelda kolmenurgeline silm, ehk peaks see olema. Mina soowiks teada saada, kas riigikontrollil on teada, et möödalanud sügisel on lennuwäe poolt laenatud „Aeronaut“ile üks propeller, mis on maksnud 22.500 Eesti marka. See propeller on katki läinud ja lennuwäe juhataja on käskinud päewakäsuga seda mitte arwestada, see on, lennuwäe warandusest maha kustutada.

Edasi soowiks mina teada, kas riigikontrollil on teada, et omal ajal Lasnamäe aerodroomi jaoks üks akkumulaator sadamatehastesse parandada wiidud, aga seda ei ole tagasi saadud. See akkumulaator on 300.000 marka wäärt ohud ja et teda aerodroomis ei ole, sellepärast käib seal nüüd ööd ja päewad üks 25. hobusejõuline lokomobiil, et neid ruume walgustada.

Edasi soowiksin ma teada saada, kuidas on lugu alamohwitseride kooli juhataja mööblitegemisega? Ajalehtedes on sellest kirjutatud ja — kahju, et härra sõjaministrit siin ei ole — kuulujutud räägivad, et härra sõjaminister on riigikontrolliga kõrwuti ka ühe uurimise wõi juurdlemise toime lasknud panna selle sihtmärgiga, et asja sumbutada. Minul

oleks väga suur löbu teada saada, mis riigikontroll sellest asjast teab.

Edasi lubatagu siin üht kirja ette lugeda, mis juhtumisi minu laua peale on lendanud ja mis ka riigikontrollile võiks väga huwitaw olla. (A. Tupits (põl.): Miks ta kontrolli lauale ei lendanud?) Miks ta sinna ei lendanud, seda mina ei tea. Ma loodan aga, et ta ka sinna lendanud on ja kui ta mitte sinna läinud ei ole, siis saab riigikontroll asjast siin teada. Sel kirjal on nimelt üks väike kõrwallugu, nimelt: on öeldud, et see kiri läheb riigikontrollöörile edasi ja ärakiri läheb „Tulewiku“ toimetusele. „Tulewiku“ toimetus ei ole aga seda kirja saanud ja võib arvata, et see sõjaministeeriumi „musta kambri“ kinni jäi — see on, täieliku kindlusega seda ütelda ei või, aga et niisugune „must kamber“ olemas on, see on kindel, sest posti peal öeldakse, et kirjad sagedasti selle läbi hiljaks jääwad.

Kiri ise on järgmine:

„Riiklisest seisukohast waadates ja teiste suurte ja väikeste riikide sõjaministeeriumide koosseise silmitsedes, ei tohiks meie kaitseministeerium pooltki nii suur oma koosseisude poolest olla, kui ta praegu on, kui arwesse wõtta meie riigi ja kaitsewägede arwulist suurust ja eriti wäetegewuse wähesust meie kaitseministeeriumis ja tema osakondis. Meie kaitseministeerium on isegi palju suurem praegu, kui ta wabadussõja ajal oli ja nimelt on praegu sõjaringkonna ülemal, kindral Hunt'il, suur staap, mida sõjaajal ei olnud. Sõjaajal oli sõjaringkonna ülemaks kindral Larka, kes ka garnisoni ja tagawarawägede ülem ühtlasi oli ja kõigi nende funktsioonide jaoks jätkus temal kahest sõdurist kirjutajast ja ühest adjutantist. Praegusel sõjaringkonna ülemal on aga suur staap, seisab koos mitmesugustest jaoskondadest, kusjuures ka iseseisew majandusjaoskond ei puudu, peale selle rida käskudetäitjaid ohwitseri. See on täiesti üks asjata asutus, mille peale rahwa raha asjata raisatakse. Kui leitakse, et on waja suurtele meestele sooje kohti, siis vähemalt kaotatagu majandusjaoskond sealt ära ja wiidagu warustuswalitsuse majanduse alla, sest on täiesti ebanormaalne nähtus, et ühes asutuses, nagu Pagari tänawal, on kolm majandusjaoskonda, nimelt sõjawägede staabil, warustusülemal ja sõjaringkonna ülemal, peale selle weel kindralstaabi 4. osakonna

majandusjaoskond Brookusmäel. Need 4 majandusjaoskonda wõiwad kõik warustuswalitsuse majanduse alla ühendatud saada, see lihtsustaks palju rohkem asjaajamist, koosseise saaks selle läbi tublisti vähendada ja hulga tube — see on nimelt väga moodsas keeles kirjutatud „tube“, see peab tähendama „tubasid“, — hulga tube saaks Pagari tänawal wabaks, kuhu sõjaasutused eramajadest siis sisse wõiksid paigutatud saada, mis jällegi kokkuhoidu eelarwes wõimaldaks.

Ka muutusega Tallinna linna komandantuuris, mis sõjaringkonna ülema alla käib, saaks suurt kokkuhoidu wõimaldada, kui see praegusel näol ära kaotatakse ja komandandi ülesanded Harju maakonna rahwawäeülema peale pannakse, nagu see Wene ajal oli, selleks otstarbeks rahwawäeülemale abi määrates. Selle läbi oleks jällegi wõimalik koosseise vähendada.“ (A. Rei (sd.): See oleks sõjaministeeriumi eelarwe juurde kuulunud.) Jah, ma olin isegi kahewahel, kumba juurde teda paigutada, kuid wiimaks otsustasin teda riigikontrolli eelarwe juures puudutada. Võib olla, et ma selle esimese osa ka weel sõjaministeeriumi eelarwe puhul ette kannan.

„Merejõudude staapi wõiks juba nüüd Pagari tänawale tuua, kui seda aga tahetakse, sest tühje tube leidub ju praegu seal, on ju 2 suurt tuba nr. nr. 177 ja 178 juba ligi 2 kuud tühjad, 5 tuba on erakorterite all ja 1 tuba rätsepatöötoa all. 2 tuba wabanewad nädala wõi paari pärast, sest staabi komandant kolib neist wälja erakorterisse elama, kuna staabi komandandi abil 3-dal korral 2 tuba elamiseks tarwitada on, kuhu ta ka omale elektriahu sisse on pannud, kulutades riigi elektrit oma era otstarbeks. Tubade nr. 100. Temal ei ole üldse mingisugust tarwitust staabis elada, ja ka sõjaajal ei elanud komandant staabis mitte. Staabis on korrapidaja ohwitser isegi. Ta peab staabis elamist otstarbekohasemaks wist sellepärast, et tal seal wõimalus on wabamalt oma naiswõõraid wastu wõtta. Ka polkownik Seiman elab staabis tuba nr. 116. Ta on üksik, sest ta naine elab maal. Kõik need härrad wõiksid väga hästi Punastes kasarmutes elada, kus wiimasel ajal korterid wabanenud on. Põlatakse aga sinna elama minna, sest olla väga kaugele. Suur tuba on erarätsepate all, kes ohwitseridele ja ametnikkudele telli-

mise peale tööd teewad. Toa eest riik üüri ei saa ja rätsepad tarwitawad pressraudade ja tubade soojendamiseks riigi kulul elektrit. See ettewõte on täiesti eraasi ja ei peaks mitte riigi kulul funktsioneerima.

Kui kõik need toad wabaks saaksid, siis wõiks peale merejõudude staabi ka weel teisigi sõjaasutusi Pagari tänawale paigutada — ja selle tõttu saaks nii mõnigi korter Tallinnas wabaks. — „On ainult waja aga tahtmist ja korraldawat kätt. Merejõudude staabi Pagari tänawale ületulemisega wõiks ka seal majandus ära kaotada ja need ülesanded warustuswalitsuse majanduse täita anda.

Mis koosseisudesse puutub, siis on need väga suured, kui juhtumisi on, et mõni teenistusest ära läheb, siis wõetakse tingimata teine asemele, ilma et selleks tarwidust oleks, öeldakse, et koht on koosseisus ette nähtud, sellepärast peab ka inimesi teenistusesse wõtma. On juba ka osakonna ülemaid, kelle südametunnistused juba waewama hakkawad, et neil liiga palju inimesi olla, kellele midagi teha pole anda. Näituseks, on tituljarnõi sowetnikul Päid'il, staabi kantseleiülema, kellel ainult staabi ja sõjaministri asju ajada on, missugune asjaajamine väga wäike, arwamata suur koosseis. Inimesed ei tea seal, kuidas aega mööda saata, sellepärast ei tulda ka kunagi hommikul õigel ajal tööle ega minda õhtul õigel ajal ära. Hommikul tuldakse kella 10 ja õhtul mindakse juba ammu enne kolme. Päid'i abil Damp'il ja ametnik Jaas'il ei nähta kunagi midagi tegemist olema. Wiimasest nähtakse niigi palju, et ta kartulisaadusigi püüab nii ametitundidel kui ka muul ajal konsumeerida.“ (A. Tupits (põl.): Mis see kirjajutaja siisiseteeb?) Seda peate Teie teadma, härra Tupits.

„Teine öieti silmatorkaw ja kaitseministeeriumis paljuräägitud asutus on kaitseministeeriumi juriskonsult polkownik Narkewitsch, kes rahwuse poolest wene-lane ja väga katkist Eesti keelt räägib. Tal on 2 ilma juriidilise hariduseta abi, kellest üks õiguse pärast temal Wene-Eesti tõlgiks on. Need abid on sõjaametnikud. 1 eraisik sekretäär on tal peale selle ja 2 masinajutajat preilit, kelledega tal niisugused wahekorrad on, mis tema perekonnas tülisid on sünnitanud. Harwa leidub seda päewa, kui selles asutuses ka keegi enne kella 10 hommikul tööle tuleb ehk õhtul kella kolmeni oleks,

sest seda pole ju ka tarwiski, kui tööd ei ole. Preilid on wahest päewade ja nädalate wiisi töölt ära. Üks neist, Lepik'u nimeline, on Tartust pärit ja sellele Tartusse sõitmiseks oskab Narkewitsch osawasti prii sõidu sõjawäe „liiterid“... — mis need „liiterid“ on, seda mina ei tea, aga „liiterid“ on kirjutatud, (N a e r) — „wälja muretseda. Suwel oli ka kord juhtumine, kus raudtee peal wõimude poolt tal liiter käest ära wõeti.

Diwiisi staapide juures ei ole intendandidel kõwerat kõrt tegemist, sest wäeosad saawad igasuguse warustuse sõjawäe intendantuuri ladudest Tallinnast otsekohe.

Sõjaministri juures on wanemaid käskudetäitjaid ohwitseri-polkownikuid, kus hulgas ka sõjaaegne warustuswalitsuse ülem Reiman, ja Karunga, enam kui pooltosinat. Nende kohaseid ülesandeid ei jätkuks mitte kahele mehele. Küsitakse, mis jaoks neid nuumatakse?

Kindral Larkal, kes 30.000 marka kuus palka saab, ei ole mingisuguseid ülesandeid täita, peale ühe ehk kahe korra nädalas sõjanõukogust osawõtmise. Temale ei allu mingisuguseid funktsioone, peale ajalehtede lugemise ja jahilkäimise. Wiimane toimetis on wist küll eraettewõte. Peale palga saab ta ka $\frac{1}{2}$ sülda puud kuus, millest aga temal oma aukraadile wastawa korteri kütmiseks ei jätku. Saawad otsa, siis erawiisil lisa ei osteta, waid saadetakse teade sõja staabi majandusosakonda, et puud on otsas ja saatke uusi. Ja kuidas sa ütled kindralile, et teie jagu on wälja wõetud ja enam ei saa, muud kui pannakse Pagari tänawalt maja soojendamise puude arwelt koorem peale ja wiiakse Harju tänawale nr. 45 kindrali korterisse. On puud seal, siis käsutab kindraliproua 2 sõdurit oma juurde puud katki saagima ja lõhkuma, selle eest sõduritele mitte aitähki üteldes.

Siin juures tuleb ka rõhutada, et kindral Hunt, kes Pikal tänawal elab, omal mitu sõdurit Wene eeskujul dentshikuks peab. Teisi teenijaid tal ei ole. Meie korra juures peaks see wõõras paistma.

Teatakse rääkida, et kindral Larka oma erahuwides kroonu warandust püüab kasutada. Nii räägitakse mingisugusest kaewupuurimise masinast, mis ka sõjawäe korteriosakond läinud suwel olla nõutanud, arwatawasti oma mõisas kaewu puurimiseks.

Männiku kindluse raudteele olla ta dresiina muretsenud ja sõjawäe töökodades korda seada lasknud, et sellega sealpool kandis hõlpsam jahil käia oleks.

Soots, kindral-major, lasknud suwel omale sõjawäe töökodades wedrudega maawankri teha oma mõisa saatmiseks.“ Siis on siin weel jutt ühest „dresiinast“, ja mõnest teisest niisugusest asjast. Siis on siin weel lõpul asju, mis mitte asjalikud faktid ei ole, waid isiklikud hindamised, neid ma ette ei loe... (Paremalt poolt: Kas need teised olid asjalikud? Naer.)

Austatud härrad, Teie naerate, siis naerate natukene liiga wara. Ma arwan, et see pole mitte naeru wäärt, see on sarnane teadaanne, mida riigikontroll peaks silmas pidama. (Wahelhüüe paremalt poolt: Kas riigikontrollil ka asja on perekonna elussetungida. A. Weiler (töer.): Kas sellel kirjal allkirja ka on?) Miks Teie seda küsite, see on minu saladus, kas Teie ka niisugust kirja saite, wõi tahate Teie sõjaministeeriumi uurimise „ohraanat“ oma teenistusega täiendada, härra Weiler? (A. Weiler (töer.): Jah, sain umbes sarnase. Paremalt poolt: Kas riigikontroll peab ennast perekonna asjadesse segama.) Siin on perekondlisi asju just niipalju puudutatud, kui palju kindraliprouad sõdurid tööle on tarwitanud, ja Teie perekonnale, härra Tupits, ei ole mitte puudutatud. Paremalt poolt: Siis oleks pidanud härra Martna ka sellest wiisakalt mööda minema.) Austatud härrad! Nagu näete, tunneb see kirjajutaja Pagari uulitsa wõi tänawa elu täpipealselt. Weiler'ile ega kellegile teisele mina kirjajutaja nime ei nimeta, sest mina tean, et sõjaministeeriumis nende järele piilutakse, kes ajalõhdedele kirjutawad, et neid kimbutada. Ma wõin lennuväest näitusi tuua lendur Weelman'i kohta, keda lahkuma sunniti, sellepärast, et ta teatas, et ta selle lennukiga ei lenda, enne kui ta parandatud saab. (A. Tupits (pöl.): Ta kartis lennata, sellepärast ta ei lendanud.) Järgmisel korral wõetakse härra Tupits asemele ja tema saab otsekohe lendama. Ma jään igatahes ootama, et riigikontroll ennast nende asjadega saab tutwustama ja sellest kõnelema.

J. Reesen (kom.): Kui on teatawal asutusel raha tarwis, siis tuleb tema ka päwakorrale ja nii on praegu lugu riigikontrolliga, kelle eelarwega meil praegu tegemist on, kuid tema tegewusest ei ole meie mitte midagi kuulnud. Isegi eelarwe-komisjoni esimees ütles, et kolme aasta jooksul riigikontroll mingisuguseid aruandeid ei ole esitanud. Meil on ette toodud palju wäärnähtusi ja juhtumisi teatatud, kus riigiwarandust kõrwale toimetatud on, ka ajakirjanduses on see ka teatawaks tehtud. Nende wäärnähtuste kõrwaldamisteks, nagu ma omal ajal tähen-dasin, on härra Oinas sotsiaaldemokraat-lise partei poolt sinna saadetud ja wististi selleks, et neid wäärnähtusi kõrwaldada ja neid kodanlise korra mädapaiseid paljastada. Riigikontroll ei ole selles asjas sugugi samme astunud, siis leian mina isiklikult loomuliku olewat, et see asutus ärakaotataks ja et need summad, mis kontrolli peale wälja antakse, täitsa ots-tarbeta on, sest et tema neid määrusi ei täida. Riigiwarastele antakse muidugi armu nagu meie siin nägime Kiiseli loo puhul ja mida ka Riigikogu heaks kiitis. Kui niisugused asjad maad leiawad, siis ei ole meil mitte riigikontrolli waja, ja kui teisest küljest Wabariigi Walitsus tuleb ja armu annab, mispärast siis niisugused asutused õieti olemas on. Meie rühma arwamise järele tuleks niisugused asu-tused täiesti likwideerida ja ära kaotada. Sellepärast ei hääleta meie selle eelarwe poolt, waid hääletame tema wastu. (Paremalt poolt: Wäga lühidalt ja selgelt öeldud.)

Riigikontrolöör A. Oinas: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu liige Martna seadis minule rea küsimisi wastamiseks. Rkl. Martna tähendas ise ka ära, et Riigikogu kodukord ei näe ette kuidas ja missuguses ulatuses peab riigikontrolöör wastama küsimiste peale, mis üksikud Riigikogu liikmed temale ette panewad. Mina pean sedasama kinnitama, ei ole mingisugust korda loodud selle kohta Riigikogus, kuidas riigikontrolöör peab wastama üksikute Riigikogu liigete küsimiste peale. Igatahes arwan mina, et ei saa riigikontrolöör küsimiste peale wastates awaldata eeluurimise andmeid, missugune kohtupidamise seaduses olew keeld teatawal määral ka minu kohta siin kõnetoolil maksma jääb.

Mis puutub küsimusesse lennuwäe alalt, nimelt „Aeronaut'ile“ laenatud pro-

pelleri kohta, akkumulaatori kohta, mis sadamatehastes kaduma olewat läinud, siis silmas pidades seda, et need küsimised minule ootamata tulewad, ja et sarnaseid väikseid üksikasju minul võimatu on igal silmapilgul teada, kuna ju riigikontrolli alla käib kogu riigiasutuste majapidamine, on minul praegu üldse võimatu wastust anda kõigi küsimiste peale, mis minule ühel või teisel alal võidakse ette panna. (Wahelhüüe: Teie võite homme seda teha!) Kui Riigikogu liige Martna annab minule aega, siis võin lähemal ajal rkl. Martna't rahuldada. Kuid õigem oleks neid küsimisi ette panna sõjaministrile, sest et propelleri laenamine, kui ka akkumulaatori parandamine, ei sünni mitte riigikontrolli alal, vaid lennuväe alal. Ja õigem on, kui sõjamineister ise nende peale watsaks. Kui kindlasti teada on, et seal kuritarwitustega, korratustega tegemist on, võib ju muidugi pöörduda selgitamise asjus riigikontrolli poole, kuid arwan, et praegusel juhtumisel on õigem siiski, et sõjamineister ise selles asjas wastust annaks, sest mina olen siin ainult selgitaja ja uurija, mitte aga asutuse juhataja, kus nähtused, mida küsimused puudutawad, on ette tulnud. Siin juures tahaks mina puudutada ka härra Reesen'i seletusi. Härra Reesen saab riigikontrollist nii aru, nagu peaks see mingisugune sotsiaaldemokraatiline informatsiooni büroo olema. (A. Tupits (põl.): Mis ta muud on!) Rkl. Reesen, ehk rahuldab Teid härra Tupits'i wahelhüüe. Mina isiklikult ei jaga mitte härra Tupits'i arwamist, et riigikontroll muud ei ole. Kui teie lubate, peatan mõne sõnaga asja juures. (Wahelhüüe: Rohkem tuleks informeerida!) See on iseküsimus, et tuleks rohkem informeerida, aga riigikontrolli tegewuse peale ei tule mitte waadata, kui mõne kriminaal dedektiivbüroo peale, kes ainult selleks olemas, et informatsiooni anda, nii umbes, nagu seda üks eriajakiri „Walwe“ teeb. Riigikontrolli ülesanne on... (Wahelhüüe J. Reesen'i (kom.) poolt)... Härra Reesen, ehk Teie lubate minule oma mõtteid lõpuni arendada. (Wahelhüüe J. Reesen'i (kom.) poolt.)

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Reesen! Ma palun koha pealt mitte rääkida.

Riigikontrolöör **A. Oinas**: Mina saan riigikontrolli tegewusest teisiti aru, nii nagu riigikontrolli peale waade-

takse Lääne riikides. Riigikontroll meil ja mujal on korratuste ning kuritarwituste selgitamise aparaat riigiasutuste kohta. Kui riigikontroll kuritarwituse leiab, annab ta asja kohtuprokurööri kätte, kes tema edasi kohtuuriija kätte annab, kust asi seaduslikus korras süüdlaste wastutusele wõtmise sihis kohtuni läheb. Riigikontroll ei saa ise kedagi süüdlast ametnikku karistada ja ei ole riigikontrollil õigust awaldada igasugu paljastusi, mis suurel määral eeluurimise andmed on, kuritarwituste kohta. Juba lihtsalt sellepärast, et inimeste auga ei tohi mitte mängida. Ma pean otsekohe tunnistama, et need andmed kuritarwituste kohta, mis meil käes on, ei ole mitte igakord lõpulikud. Meil riigikontrollis ei ole mitte kohtuuriijate sarnast uurimise aparaati, see on esialgne töö, mis meie teeme, see on nii nagu wälgu sähwatus, mis peab walgustama olukorda riigiasutuste tegewuses ja tabama korratusi ja kuritarwitajaid. Kuritarwituste lõpulikud selgitamisesanded seisawad kohtuwõimude käes. Meil ei ole lihtsalt õigust seal, kus kriminaal kuriteoga tegemist on, asja juurdlusesse süweneda. Selle jaoks on riigis eriaparaat prokuratuuri ja kohtuuriijate näol olemas ja neid ülesandeid oma peale wõtta ei ole riigikontrollil õigust. Kui meie need ülesanded oma peale wõtaks, siis läheksime meie tööst kõrwale ja talitaksime praegumakswate seaduste wastu. Need andmed, mis riigikontrollil on, on esialgsed ja neid andmeid suure kella külge kõita oleks üksikutel juhtumistel ekslik ja ülekohtume olewat, sest et need inimesed, keda meie süüdistame, kõik weel mitte kindlalt kelmid ei ole. Ma ei taha kuidagi mitte igasuguste riigiwaraste kaitseks rääkida, kuid ma tahaksin alla kriipsutada seda, et peab ettewaatlikult inimeste auga talitama. Keegi süüdlane ei tohi ära pääseda karistuse alt, kuid ei tohi ka kedagi ülekohtuselt ja ette waatamata awalikult süüdistada, mispärast on arusaadaw, et kohtupidamise seadus ära keelab eeluurimise andmete awaldamise. Muidugi, kui härra Reesen leiab, et meie kellegile riigiwargale armu oleme annud, siis oleks see isegi, kuid härra Reesen ei ole toonud selle kohta mingisuguseid andmeid, ja neid andmeid ei olegi. Mina ei ole kusagilt poolt weel etteheiteid kuulnud, et meie läbi sõrmede oleks wäärnähtuste peale waadanud ja asjale mitte käiku annud seal, kus meie peame seda tegema.

Muidugi võib nõuda, et riigikontroll enam Riigikogu informeeriks. Mina leiaks ka, et side riigikontrolli ja Riigikogu vahel peaks tihedam olema. Omal ajal, kui mind waliti riigikontrolloõriks, tegin Riigikogu juhatusesse ettepaneku, et kõik Riigikogu komisjonid teataksid oma istumistest, kus riigiasutuste majanduslikku tegewusse puutuwaid küsimusi arutatakse, riigikontrollile, et riigikontrollil oleks võimalik oma esitajaid saata selleks, et riigikontrolli ametnikud saaksid neil riigiasutuste kohta käepärastolewat informatsiooni anda ja et riigikontroll Riigikogu soovidest enam informeeritud oleks, mille tõttu ka side riigikontrolli ja Riigikogu vahel tiheneks. Seda on Riigikogu komisjonid teatawal määral silmas pidanud ja meie oleme kutseid saanud mitmesugustesse Riigikogu komisjonidesse. Mis puutub riigikontrolli tegewuse aruannetesse, siis näeb Wene seadus ette, et riigikontroll kannab kõrgemale wõimule — keisrile — ette salajase aastaaruande oma tegewusest. Kuigi seda weneaegset seadust ei oleks, pean mina tarwilikuks, nii nagu Lääne-Euroopa riikides tehakse, aastaaruannet riigikontrolli tegewusest Riigikogule esitada. Niisugune aruanne 1921 a. tegewusest on Riigikogule esitatud detsembrikuul l. a., kuid kahjuks ei ole ta senni weel mitte Riigikogu juhatus poolt paljundatud ja Riigikogu liikmetele kätte antud, arwatawasti saab see lähemal ajal sündima. Aruanne 1922 aasta tegewuse kohta on riigikontrollil kokku seatud ja saab Riigikogule lähemal ajal esitatud. Edasi on minul kawatus, millest minul au oli siin kõnetoolil jõulukuul ette kanda, igakuulist informatsiooni anda Riigikogule. Ma arwan, siis peaks etteheide informatsiooni puudusest ära kaduma. See nõudmine aga, mis härra Reesen esitas — et riigikontroll olgu mingisuguseks paljastamise bürooks, kirjutagu aina kodanluse paljastusi — on enekuulmata. Isegi nõukogude wabariigi kommunistiline riigikontroll ei tööta selle järele. Ma tunnen väga hästi nõukogude Wenemaa kontrolli ja pean tunnistama, et ka seal ei ole riigikontroll mingisugune paljastuse büroo, waid tema annab samuti aastaaruannetes aru oma tegewusest. Mul on olemas pea kõik need aruanded ja ma wõiksin neid härra Reesen'ile lugeda anda. Ta leiaks sealt väga huwitawat materjali nõukogude riigi kohta. Loodan, et ka Eesti riigikontrolli

aruanded Riigikogu liikmetele huwitawad saawad olema.

Mis puutub tagasi minnes rkl. Martna poolt ettepanud küsimiste juurde, alamohwitseride kooli ülema mööbli asjasse, siis on selles asjas riigikontrolli poolt rewideerimine toime pandud. Riigikontroll on sellel alal kõik teinud, mis asja selgitamiseks võimalik oli. Rewideerimise materjaalid on sõjawäe prokuröörile antud, mille järele sõjaministri poolt selles asjas juurdlus on määratud. Mis puutub asja edaspidisesse käigusse, siis ei olene see mitte riigikontrollist. Riigikontroll ei ole mitte kohtuasutus, kes kohut mõistab. Mis puutub rkl. Martna poolt siinkohal ettelõetud kirjasse, siis olen mina ka sarnase kirja saanud ja olen ette kirjutanud sõjawäe peakontrolloõrile kirjas ettetõodud asjade selgitamist ette wõtta. (J. Kes küll (majand.): See oli anonimiikiri?) Jah, on küll! Kuid ma pean tähendama, et olen ka anonimiikirjades ettetõodud süüdistusi selgitada lasknud. Praktika on näidanud, et nii mõnigi anonimiikiri on häid tagajärgi annud. (J. Kes küll (majand.): Seda harilikus korras ei tehta!) Mina ei taha mitte kui bürokraat tegutseda, waid kui inimene, kes kõiki korralikka ning seaduslikka abinõusid selleks tarwitab, et teatawaid wäärnähtusi awalikuks teha. Kui anonimiikiri on asjalikult kokku seatud ja selles kirjas tähendatud wäärnähtused niisugused on, et nemand rewideerimise ära tasuda wõiwad, siis on nad arwesse wõetud. Muidugi on riigikontrollil märksa soowitawam, et kodanikkude poolt allkirjadega kirju meile saadetaks. Aga kui meie kodanikkude seas weel nii wähe julgust on, et nad oma allkirju ei sõanda anda ja anonimiikirjasid saadawad, siis ei ole ka õige, et mina ainult allkirja puuduse pärast iga kirja paberikorwi wiskan. Mis puutub aga sellesse kirjasse, mis härra Martna ette tõi, siis sisaldab tema muuseas asju, mis mitte kõik riigikontrolli rewideerimisele ei allu, nagu siin silmas peetud igasuguseid õrnemaid suhteid, mis ohwitseridel preilidega on jne. Ma arwan, et Riigikogu liige Martna minult nende asjade rewideerimist ei nõua. (M. Martna (sd.): Ei! ei!) Niisugustest rewisjonidest meie loobume.

A. Jürman (põl.): Wiimasel ajal on härra Martna poolt õige tihti süüdistusi ette kantud, mis sõjaministeeriumi wastu on sihitud. Ja täna riigikontrolli

eelarwe arutamise puhul kuulsime jälle õige pika kirja ära, mis rkl. härra Martna ette kandis, kus wõib olla ka õige palju põhjendamata kuulujuttudega tegemist on. Riigikontrolööri kõnest selgus, et samasugune anonüümikiri on saadetud riigikontrollile. Selles kirjas on õige oltralt etteheiteid, mis näiwad suurem osa mitte tõele wastawat, waid nii ütelda kohwitantade juttude taolistena kõlawad. Nii-sugust kirja siit Riigikogu kõnetoolilt ette kanda ei ole minu arwates küll mitte sünnis. Härra Martna'l kui Riigikogu liik-mel oleks wõimalus olnud otsekohe riigi-kontrolli poole pöörata, enne kui ta seda kirja siin ette kandis, et selle sisu rewiderida. Nagu kuulsime, ei olnud siin sarnast hädalist kuritegu, mis nii kiirelt lahendamist oleks nõudnud. Oleks härra Martna riigikontrolli poole pööranud, oleks riigikontroll ehk leidnud, et see kiri süüdistusmaterjaliks küllalt kõlbulik ei ole. Nüüd oleme seda kätte saanud, mis ka riigikontrolööri poolt ette toodi, et meie käime inimeste auga õige hoolimatult ümber. Tahes ehk tahtmata paistab meile nüüd jälle silma, et paljud küsimused, mis peajasjalikult härra Martna poolt üles wõetakse, ühest ja sellest sanast allikast tulewad, kust saab teateid riigikontroll. See annab põhjust etteheidet teha, nagu oleks riigikontroll teatud rühma informatsiooni bürooks muutunud. Ma tahan nüüd väga heameelega loota, et see nii ei ole. Riigikontrolöör lükkas selle etteheite siin ka täiesti tagasi. Riigikontroll ei wõiks ka kuidagi ühe rühma informatsiooni bürooks olla ega wõi kuulujuttude peale suurt rõhku panna. Mina leian, et Riigikogu liige Martna peaks inimeste ausse puutuwate küsimustega rohkem tõsisemalt ümber käima.

M. Martna (sd.): Mul on väga kahju, et ma nähtawasti kuidagi wiisi härra Jürman'i warba peale olen astunud. Mina küll seda ei tea. Kui ma Riigikogus olen arupärimistes sõna wõtnud, siis olen mina seda õigust tarwitanud, mis minul kui Riigikogu liikmel on. Mina saan väga hästi sellest aru, et härra Jürman oma rühma liikmele kindral Soots'ile muidugi ligidale ei astu. See kiri, mis ma siin ette lugesin, leitakse olewat auhaawawa. Mina pean selle kohta ütleva, et inimesed ise oma au eest hoolitsema peawad, ja inimesed, kes kõrgetel kohtadel seisawad, peawad meeles pidama, et eriti nende au kallis wara on, et sellega

ettewaatomatalt ümber käia ei wõi. (A. Tupits (põl.): Ei tohi inimeste au maha kiskuda.) Jah, ärge andke asja, et seda maha kiskuda wõiks. (A. Jürman (põl.): Ilmanimeta kirjadega ja kohwitantade juttudega.) Ilmanimeta kirjadega? Lubage, austatud härra, siis on Teil Pagari uulitsal aina kohwitantad koos? See kiri tuleb seal! Siis on need härrad seal Teie arwates kohwitantad, kes teile nõu annawad, mõistlikku nõu, kuidas sõjaministeeriumi kulusid kokku tõmmata? Mu härrad, nii kaua kui meie siin koos oleme, räägime sellest, kuidas meie sõjawäe kulusid vähendada. Nüüd tuleb mees, kes neid asju teab, teab, mida kokku tõmmata ja vähendada wõib, ja tema arwamisest tunnete teie auhaawamist? Muidugi, teie arwamise järele ei wõi seal ju midagi kokku tõmmata, kui „meie kindral eesotsas on“. Kui siin näitusi tuuakse, öeldakse, et sõjaministeeriumis on erarätsepa töökoda sisse seatud, et seal riigi kulul tööd tehakse, üüri ei makseta, siis näete teie selles kohwitantade juttu. Waadake, austatud härrad, mina ei wõi seda mitte kohwitantade asjaks pidada, waid pean neid asju küllalt tähtsaks, et neid Riigikogus ette kanda, ja kui mul edaspidi jälle selleks juhust on, kannan neid jällegi ette, hoolimata, kas sellega rahul oldakse, wõi mitte, ja kas seda sõjaministrile kallale tungimiseks peetakse, wõi mitte. (Hüüe paremalt poolt: Need on wõõrad inimesed.) Aga kui need wõõrad inimesed omale Eesti sõjawäest teendrid toowad ilma, et neil selleks seasuslikka õigusi oleks.

A. Palwadre (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Kahelt äärmiselt tiwalt on mõte lendu lastud, nagu oleks riigikontroll sotsiaaldemokraatlise Riigikogu rühma teadete büroo. Sotsiaaldemokraatiline rühm ei ole kunagi waadanud riigikontrolli, kui oma informatsiooni büroo peale, kuigi meie rühmast riigikontrolöör on walitud. Meie rühm waatas riigikontrolli peale nõnda, kuidas riigikontrolöör siin seletas. Riigikontroll ei ole mingisugune parteiline, waid riikline asutus, loomulikult ei saa ka riigikontrolöör seal tegutseda kui partei liige partei asutuses. Meie oleme sagedasti isegi kahetsenud, et oleme pidanud kaotama oma rühma liikme sarnase koha peale, kus ta kui aktiivne parteiliige tegutseda ei saa.

Meil pole mingisugust tahtmist olnud riigikontrolli parteiliseks asutuseks teha ja ei tee seda ka edaspidi. Ka see kahtlus ei ole õige, et riigikontrollist antakse edasi meie rühmale mõnesugused kontrolli tulnud kirjad. Selle kirja kohta, mida siin Riigikogu liige Martna ette kandis, pean tähendama, et see kiri ei ole tulnud mitte meie rühmale, vaid arwatawasti isiklikult rkl. Martna'le. Igal Riigikogu liikmel on õigus neid andmeid ette kanda Riigikogu kõnetoolilt, mis tema ise tarwilikuks peab. Ettekantud andmete hindamisel wõiwad ka waated lahku minna ja ei pruugi arwata, et kui üks rühma liige midagi ette kannab, et see siis kohe terve rühma poolt õigekestunistatud ja tarwilikuks peetud on.

A. Rei (sd.): Siin eile, rkl. Laidoner, kui eelarwe-komisjoni aruandja, tegi etteheiteid riigikontrollile, et riigikontroll ei ole ühtegi riigi eelarwe täitmise aruannet ette kannud. Niisugune etteheide on ka ennegi sagedasti kuulda olnud, kuid see on täiesti eksiarwamisel põhjenu etteheide. Riigi eelarwe täitmise aruannet ei sea kokku mitte riigikontroll, waid Wabariigi Walitsus. Peale walitsuse poolt selle aruande kokkuseadmist rewideerib riigikontroll seda aruannet, kui rewisjoni komisjon ja paneb oma märkuse sinna peale. Riigikontrolli wõiks wast selles süüdistada, et riigikontroll pole walitsusele peale käinud, et see ruttaks eelarwe täitmise aruande kokkuseadmisega. Niipalju aga, kui mina tean, on riigikontroll walitsusele peale käinud, et ministeeriumid oma aruanded saadaks. Suuremalt jaolt on need aruanded juba koos, kuid mõni üksik asutus ei ole weel mitte saatnud ei saa mitte 1918 ja 1919 aasta aruandeid kokku seada senni, kui seal üks lüli puudub. (J. Reesen (kom.): Kas Teie ka riigikontroll olete?) See ei puutu sugugi siia. Teine asi on riigikontrolli tegewuse aastaaruandega. Seda peab riigikontroll ise kokku seadma ja seda on riigikontroll ka 1921 aasta kohta teinud ning Riigikogule esitanud. Niisamuti saab ka 1922 aasta tegewuse aruanne warsti walmis ning omalaljal Riigikogule esitatud. Kui siin soowi awaldati, et riigikontroll peaks Riigikogule informatsiooni andma, siis põhjeneb ka see soow eksliku arusaamise peal. Riigikontroll on asutus, kelle ülesandeks on walwata riigiasutuste majapidamise seaduslikkuse ja otstarbekoha-

suse järele, selgitada, kas sel alal mitte wäärnähtusi ei ole ette tulnud, ära hoida neid wäärnähtusi, neid esialgselt uurida, ja kui süüteo tundemärgid ilmsiks tulewad, siis asjale kohtulikku käiku anda. Niisugust asja ei wõi ega tohi suure kella külge kinnitada. Ei saa selle üle ajakirjandust informeerida, sest see oleks asjale kahjulik, niisama kui kahjulik ning lubamata oleks, kui näituseks kohtuuriid hakkaks oma tegewuse üle, nende asjade üle, mida nad uurivad, ajalehtedele informatsiooni andma. Siis on kindel, et kõik kuriteo kaasosalised, kes weel tabatud ei ole, saaksid kohtuuriija andmetega tuttawaaks ja saaksid omawahel kokku rääkida ning abinõusid tarwitusele wõtta, et kuritöö jälgi kinni matta. Kuna aga riigikontrolli tegewuses küllalt on niisuguseid uurimisi, siis ei wõi ta mitte nii talitada. (Wahelhüüe J. Reesen (kom.) poolt.) Kui Teie käiksite kohtus, siis Teie kuuleksite, mis seal üldse kuulda ja näha on, kuid Teie käite hoopis teises kohas ja seal on kuulda rohkesti ainult seda, mis mõnes teises riigis sünnib, mis aga meie enda riigis sünnib, seda nendes kohtades wäga palju kuulda ei ole. Kui arwatakse, et kodanlise korra paljastamine üks riigikontrolli ülesannetest on, siis on ka see täiesti wõõriti ettekujutus. Riigikontroll toimetab kõige halwemini, kui tema hakkab kõiki wäärnähtusi paljastama, sest siis on riigiwargatel ja kelmidel wäga hea talitada ja sellega siis ka riigikontroll oma ülesannet ei täida. Iga riikline orgaan täidab siis oma ülesandeid kõige paremini, kui ta just piirdub sellega, mis tema otsekohene ülesanne on ja süweneb oma asjasse, kui tema aga paljastama ja kõmu tegema hakkab, siis oleks kõiksugu kelmidel waba woli. Mina arwan, et mida vähem riigikontroll oma tegewusest kõmu teeb, mida vähem ta paljastab ja informeerib, mida vähem ta oma tegewust laia kella külge paneb, et wälja kõlistada neid oma uurimisi, mis tema toimetab, mida vähem ta niisugust kõmu teeb, seda paremate tagajärgedega ta töötab. Need olid mõned märkused, mis ma leidsin tarwilikuks riigikontrolööri sõnadele juurde lisada, et selgitada riigikontrolli tegewuse ülesandeid.

A. Weiler (töer.): Lugupeetud eelkõneleja ütles, et riigikontrollilt informatsiooni nõudmine põhjeneda arusaamatuse peal. Ka lugupeetud riigikontrolloer tähendas, ei ole weel kindlat määrust selle

üle, kas ta seletusi peab andma või mitte ei pea. Ma ei tea, kui palju see tööle wastab, aga vähemalt tõendatakse, et riigikontrolli ametnikkudel olewat niisugune tööjaotus sisse seatud, mida teistes ametiasutustes mitte ei ole. Nimelt maksetawat riigikontrolli ametnikkudele ületunnitöö eest tasu, mida teistes asutustes nii lihtsalt ei makseta. Loomulik on, et ületunnitöö eest tasu peab saama, kuid teistes ametiasutustes ei lubatawat neid summasid riigikontrolli märkuste järele välja maksta enne, kui walitsus sellekohase otsuse on teinud. On sarnaseid nähtusi, et riigikontrolli ametnikud, muuseas ka riigi väärtmärkide walmistamise trükikojas, ei saa mitte oma keskasutuse käest palka, waid asi minewat isegi nii kaugele, et riigikontrolli ametnikud saawad ületundide eest sellest asutusest palka, kus nad kontrolleerimas on. Mulle paistab, et sarnane seisukord enam mitte loomulik ei ole, kui ühte asutust rewideeritakse ja sealt ka raha saadakse. Asi läheb isegi kaugeemale, sest mitte üksi ületundide eest ei ole summasid maksetud, waid, — ma ei tea, kui palju see küll tööle wastab — aga on wanalaastal isegi üks rahajagamine olnud, muuseas ülesmärkimata tundide eest. Riigi väärtmärkide trükikoja juhataja on 80.000 marka saanud ülesmärkimata tundide eest ja et kontrolloolid palgalehele alla peawad kirjutama, siis on ka kontrolli ametnikud nõndanimetatud ülesmärkimata ületundide eest teatawad summad saanud. (W a h e l h ü ü e.) Ma neid summe kindlasti ei tea, võib olla wiis, võib olla ka 30 tuhat marka. Asi ei ole aga summa-des, waid põhimõttes. Seisukord on praegu umbes sarnane, nagu ma ette kandsin ja need andmed ei ole saadud anonüümkirjadest. Praegu on riigikontrollil võimalus selgitada, kas see tööle wastab või mitte ja kui lugu sarnane on, et see tööle wastab, siis on minule nüüd otse arusaamata, kus lõpewad kontrolli ülesanded ja kust algawad siis ametasutuste wõimupiirid ja mida tema kontrolleerib. Asi on nii kaugele läinud, nagu mul teada, et selle asutuse juhataja, millest siin jutt, seletab, et tehke ületunnitööd nii palju kui jõuate, need saawad kõik välja makstud, kuna ometi pahempoolsed rühmad kõige enam selle wastu on, et töölisi ei peaks ületunnitöödega välja kurnama. Kui on teiste asutuste kohta maksew nõudmine, et ületunnitööd teha ei tohi ja et ametliku tööaja jooksul peab kõik töö

tehtud olema, siis peab see ka maksew olema riigikontrolli kohta. Igatahes on riigikontrolli teades ametnikkudele palkasid välja makstud 157 ületundi kuus. Kui riigikontrolli ametnik palgalehele alla pidi kirjutama tõenduseks, et teatud summa välja maksetakse, siis pidi ta, et mitte ise kõrwaltwaatajaks jääda, ka omale 157 ületundi kirja panema. (Hulgalised wahelhüüded ja naer paremal pool.) See ei muuda asja kas seal 157, 100 või 50 tundi kirja pandi, kuid üks on sisuliselt ja põhimõttelikult selge, et asi riigikontrollis just mitte korras ei ole, — ja need andmed wastawad tööle. (M. Martna (sd.): Mul on väga armas, et keegi teine ka kuulujuttudega opereerib.)

Riigikontrolloör A. Oinas: Mis puutub härra Weiler'i poolt käsitatud ületunnitöödesse, siis on seal terake tõtt olemas. (Wahelhüüded ja naer.) Tõtt on nimelt selles mõttes, et riigikontrolli ametnikkudele on ületunnitööde eest makstud niisama kui mujal riigiasutustes. Kui härra Weiler arwab, et ületunnitööde eest on maksetud üksi riigi väärtmärkide trükikojas, siis eksib tema. Wabandage, et siin elementaarsete asjadega Riigikogu pean tutwustama. Wabariigi Walitsuse otsusega on ületunnitööd walitsuse asutustes erilistel juhtumistel lubatud ja nende eest on üldiselt tasu maksetud. Üheks küllalt tülikaks ülesandeks riigikontrollile oli järelkontroll, kas need ületunnitööd tingimata tarwilikud olid ja on juhtumisi olnud, kus kontroll on pidanud ületunnitöö tasu tagasi nõudma, isegi tööerakonna liigete — endiste ametnikkude kohta on seda ette tulnud. (A. Piip (töer.): Kastööerakonna liikmed riigi poolt palka said?) Riigiametnikuna küll. Minu arwates on härra Weiler siin asjata nii ägedaks läinud, riigikontroll ei ole ületunnitööd välja mõelnud, need olid enne olemas ja saawad wist ka edasi kestma. Kui oldakse üldse ületunnitööde wastu, siis on tarwis selleks wastaw seadus või otsus maksma panna. Senni kui nad aga üldse lubatud on, ei saa nende pärast riigikontrollile etteheidet teha.

Mis puutub eriti riigikontrollis tehtud ületunnitöödesse, siis on neid tehtud minewal sügisel selleks, et 1918, 1919 a. eelarwe täitmise aruannet võimalikult kiirelt kokku seada Riigikogule esitamiseks. Otsekohe õeldes, minul tuleb selle aru-

andega tegemist teha kui emal väikese lapsega, kes jalgu alla ei võta. (A. Weiler (töer.): Kui kass poegadega.) Noh, kui kass poegadega, kui Teie seda soovite, — et aruanne kiiremini valmis saaks. Seda ei olnud muidu võimalik kui et, kas uusi ametnikka juurde võtta, kes aga paraku tööd ei tunne, või lasta tööd wilunud ametnikkude poolt teha ületunnitöö näol. Riigikontroll töötab niisamuti piiratud koosseisuga, kui iga teine riigiasutus, ja palju otstarbekohasem oli lasta tööd teha olemasolevaid wilunud ametnikka, kui et uusi oskamatuid juurde võtta, liiategi kui riigikontrollil palgakrediiti ületunnitöö tasuks üle jäi. Silmas pidades seda, et 1918/1919 a. aruanne võimalikult kiiremalt valmis saaks, tegi kontrollnõukogu otsuseks, ületunnitööd sügisel korraldada. Neid tehti oktoobri-, novembrikuul ja detsembri alguses. 1918/1919 a. eelarve täitmise aruannet läkski korda selle tõttu lubatud tähtajaks, detsembri alguseks, kokku seada. Aruannet Riigikogule esitada takistab ainult see, et puudub veel rewideeritud aruanne riigikassa memoriaal teel, väljaspool renteiseid toimetatud operatsioonide kohta, mille kohta riigikassa tõrkus läinud sügisel aruannet esitamast, seletades, et see aruanne juba valmis olla. Tõelikult oli kokku seatud aruanne ainult saldode kohta, kuna aga läbikäikude kohta aruanne puudus. Alles jõulu eel asus riigikassa selle aruande kokkuseadmisele. Seda aruannet tehti ka veel jaanuarikuul, millepärast ei ole minul võimalik olnud senni 1918/1919 a. aruannet Riigikogule esitada.

Mis puutub ületunnitöösse, mis tehtakse riigi väärtmärkide valmistamise trükikojas, ning tasusse, mis riigikontrolli ametnikud selle eest saavad, siis on see küsimus, mille üle ju võib väielda. Ja seda silmas pidades tähendasin oma seletuse alguses, et härra Weiler'i seletuses oma tera tõtt on. Kuid keelata riigikontrolli ametnikkudele, kes riigi väärtmärkide trükikojas töötavad, lisatasu oleks väga raske sellepärast, et nad peavad seal töölistega ühepikkuselt töötama. Töölised teevad aga 8 tundi tööd, kuna riigiametnikkude tööaeg on piiratud 6½ tunniga. Kontrollametnikud, ühes väärtmärkide trükikoja wastawate ametnikkudega, peavad aga kogu aja kohal olema, kui töölised tööd teevad ja järele waatama, et seal rahapaberit mitte kõrwale ei toimetata. See on iseenesest elemen-

taarne kontrolli töö: masinate juures seista ja walwata, et rahamärgid läheks õigesse kohta. Kuna riigikontrolli ametnikud peawad ühes teiste väärtmärkide trükikoja wastawate ametnikkudega poolteist tundi enam tööd tegema, kui teised samal astmel olevad ametnikud riigikontrollis, siis on loomulik, et neile lisatasu makstakse, ei läheks ju keegi muidu trükikotta poolteist tundi enam tööd tegema, kui ta samal kohal riigikontrollis 6½ tundi tööd võib teha. Sellega on ka seletataw, et ühes riigi väärtmärkide trükikoja ametnikkudega riigikontrolli ametnikud lisatasu said. Mis puutub sellesse, et seda lisatasu võeti rahaministeeriumi summadest, siis on ka see arusaadaw, sest et ületunnitöö ei ole käesolewal juhtumisel tingitud riigikontrolli tegevusest, waid sellest, et riigi väärtmärkide trükikoja töö nii on korraldatud, et ta pikemat tööaega nõuab, kui töö riigikontrolli ruumides.

Rahamaksmine rahaministeeriumi summadest ei ole mitte minu poolt välja mõeldud. See kord oli enne mind riigikontrollis olemas, ja oli ka Wenemaal olemas seal, kus riigikontrolli ametnikud asutuste juures, nagu näituseks, eraraudteed, tegutsesid. Seal said kontrolli ametnikud tasu selle asutuse arwel, kelle tegevust nad olid pandud rewideerima. Mina isiklikult ei ole niisuguse korra sõber.

Riigi väärtmärkide trükikoja ametnikkudele lisatasu asjus on minul pikem kirjawahetus olnud rahaministeeriumiga, ja on riigikontroll ehk pahameelt tekitanud väärtmärkide trükikoja ametnikkude keskel sellepärast, et kontroll on selle wastu olnud, et väärtmärkide trükikoda oma nõndanimetatud puhaskasust lisatasu ametnikkudele annaks, sest et ei saa õieti rääkida väärtmärkide trükikoja puhaskasust sõna tõsisest mõttes, sellepärast, et väärtmärkide trükikoda õieti puht komertsasutus ei ole, waid peaaegikult riigi töid tegew trükikoda. Kuid peale pikema kirjawahetuse asus walitsus kahel eelmisel aastal sellele seisukohale, et riigi väärtmärkide ametnikkudele, kui mitte puhaskasust, siis ometi teatawat preemiat maksta ületunnitöö eest. Wabariigi Walitsus otsustas ühtlasi lisatasu anda ületunnitöö eest ka riigikontrolli ametnikkudele, — millega riigikontroll leppis, silmas pidades minu poolt ettetoodud mõliw. See lisatasu maksmine ei ole iseenesest kuidagi wiisi riigikontrolli amet-

nikkude „pehmekstegemine“, sest et kontrolli ametnikud trükikojas wäärtmärke valmistawaid ametnikka ja töölisi kontrolleeriwad, mitte aga rahaministeeriumi. Pealegi ei ole seal rohkem töös kui 2—3 inimest, ja et seal oleks kuu jooksul 157 ületundi tehtud, — seda mina kuulen esimest korda. Minu teada on need ületunnitööd märksa wäiksemad. Kahjuks ei ole mul praegu täpiseid andmeid käepärast.

Mis puutub weel aruannetesse, siis tähendasin mina juba, et riigikontrolli suuremaks mureks on praegu aruannet 1918 ja 1919 a. eest Riigikogule esitada, üldse on see ekslik waade, nagu seaks riigikontroll selle aruande terwelt kokku. Riigikontroll ei ole käesolewal juhtumisel muud kui rewisjoni komisjon, kes läbi rewideerib need aruanded, mis temale riigiasutuste poolt esitatakse ning lõpuks üld-aastaruande kokku seab. Kui aga aruanded riigikontrollile ette ei panda, siis ei saa riigikontroll neid ka mitte wälja mõelda Riigikogule esitamiseks. Riigikontrollil tuleb ära oodata, kunni ametiasutus ise aruande kokku seab ja selle riigikontrollile ette paneb. Eelarwe töötamise aruandega wiiwitamise kohta saaks siis riigikontrollile etteheidet teha, kui ta ei nõuaks aruannete esitamist, kuid riigikontroll on seda kogu aeg teinud. Mina käisin läinud aastal Shweitsis ja leidsin, et isegi seal hästikorraldatud asjaajamisega riigis, oli sõjaajal tekkinud asutusi, kes ei olnud suutnud 1917/1918 a. kohta aruannet esitada. On täiesti arusaadaw, et meil mõne asutuse tegewus lonkab, kui silmas pidada nende tingimusi.

Mis puutub 1918 ja 1919 a. aruandesse, siis oleks mul juba ammuagi wõimalus olnud üksikute ministeeriumide aruandeid Riigikogule esitada, kuid nagu riigi eelarwe on teataw üksus, nii peab ka eelarwe täitmise aruanne samasugune üksus olema, mispärast õige ei ole üksikute ministeeriumide kaupa aruandeid Riigikogule esitada. Igalpool lääne riikides kantakse täielik aastaaruanne kõigi asutuste kohta korraga parlamendis ette, seda tahab ja püüab riigikontroll ka Eestis teha.

Juhataja **K. Wirma**: Korra kohta on rkl. Reesen teinud ettepaneku koosolekut lõpetada. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 3 häält, wastu enamust, sellega on ettepanek tagasi lükatud.

A. Weiler (töer.): Härra riigikontrolöör ütles, et enne teda on nii olnud ja nii läheb see ka edasi. Minu arwates ei ole see aga mingisugune wabandus. Waremalt olewat kord inimesi söödud aga meist ei mõtle keegi selle peale. Härra riigikontrolöör leiab, et praegune kord loomulik ei ole ja ütleb, aga mis sa teed ametnikkudega. Olewat isegi kirjawahtetus ületundide asjas käimas, aga ometi neist ametnikkudest jagu ei saa. Praegusel juhtumisel on ametnikud ise rahawõtjad. Härra riigikontrolöör ütles weel, et ületundidetasu teistele riigiasutustele määrab walitsus. Praegusel juhtumisel on riigikontrolli ületundide määraja kontrollnõukogu, need samad ametnikud, kes ületundide eest tasu saawad, kes arwawad, et wõtame nüüd raha ja hakkame ööd ja päewad kokku wihtuma, sest krediitid pannakse kinni ja meie ei saa rahasid ära tarwitada. See ei ole õige seisukoht. On krediite tarwis, peab riigikontroll sama teed käima kui teised riigiasutused, peab lisaelarwe nõudmisega Riigikogule kui otsekoohese ülemuse poole pöörduma. Kui nõutakse seda teistelt ministeeriumidelt, siis, arwan mina, peab sama mõõdupuu ka riigikontrolli kohta maksma. Härra riigikontrolöör seletas, et riigitrükikojas olla lihtne töö, kuid seal on tehtud kahe öö ja päewa kohta 20 ületundi, mille wäljamaksmist kontrolöörid ka kinnitama peawad. (M. Martna (sd.): Siis pidi päew 26 tundi pikk olema.) Ikka 48 tundi härra Martna! See tundide arw kahe ööpäewa kohta oli siis kui ma koolipoiss olin ja arwan, et wanajumal seda praegu ka muutnud ei ole. Minu arwates ei ole praegune seisukoht loomulik ega tahaks sellega leppida, et asutus ise aasta lõpul endale tasu määrab, arwates „paneme sellele rahale kanna taha, et midagi üle ei jääks“. Weel hullem, kui asutus, kes teist rewideerib, rewideeritawast asutusest tasu saab. Iga sanimu peal on kontrolöör ise huwitatud, et palju ületunde saaks, et aja eest, mis ta masina juures peaks tukkuma, saaks 100% tasu maksetud. Kui oletame, et rahaministeerium neid oma summadest maksab, siis peaks minu arwamise järele nii olema, et need rahad riigikontrolli arwete kaudu lähewad, aga mitte nii, et isegi ülesmärkimata ületundide eest tasu on maksetud. Nii on riigikontrolli osawõtmisel maksetud ühele härrale 80 tuhat, teisele 40 jne. (W a h e l h ü d e d: Kus?) Ülehoowi,

wastas! Härra riigikontrolöör tunnistas ise, et minu jutus on siiski terake tõtt ja kui härra riigikontrolöör minu jutust terakene tõtt leiab, siis usun ma, et härra riigikontrolöör selle asjaga nii kaugele saab, et järgmise eelarwe arutamise juures mul enam ei pruugiks selles asjas siia kantsli tulla.

P. Keerdo (väljasp. rhm.): Härra riigikontrolöör, veel enam aga rkl. Rei, katsus selgeks teha, et riigikontrollilt mingisugust aruannet nõuda ei tohi, öeldi, et sel korral, kui riigikontrolöör peaks esinema rahwaesituse ees aruandega, oleks see kasuks olema ainult neile kurjategijatele, kes eeluurimise all. Minu arwates ei ole keegi siin esinenud nõudmisega, et tullakse välja nende materjaalidega, mis eeluurimisel on ja sellepärast on asjata tulla siin seda põhjendama. Minu arwates on täieline õigus nõuda riigikontrolöörilt, et ta aegajalt esineks aruannetega, seda enam, et kõigis tööliste wastu sihitud küsimustes katsutakse siid ajada ühe asutuse pealt teise peale. Öeldakse, et see asutus ehk mõni teine takistab tööd.

Hiljuti juhtisin mina ühe arupärimise puhul tähelepanu selle peale, et riigi raudteewalitsuse trükikoja juhatus lepingut, mis teistes trükikodades maksew on, raudtee trükikoja töölistega sellepärast ei ole teinud, et riigikontroll olewat selle ära keelanud. Mina ootasin, et härra riigikontrolöör siin wastab ja eitawa wastuse annab, kuid seda ta ei teinud. Tema olewat küll kellegile ütelnud, et tema poolt selle lepingu tegemiseks olewat nõusolekut awaldatud, aga minu arwates ei ole sellest veel küllalt. Kui ma siin awalikult selle küsimuse üles tõstsin, siis ootan ma, et härra riigikontrolöör ka awalikult wastab, sest muidu peame wastupidist oletama ja see waikimine tähendaks, et talitage samuti edasi. Sellepärast ma igatahes ootan, et härra riigikontrolöör siin seda küsimust puudutab.

Riigikontrolöör A. Oinas: Rkl. härra Keerdo poolt ettepanud küsimise peale wõin mina wastata, et nõusoleku awaldus lepingu kohta, millest rkl. Keerdo kõneles, on omal ajal riigikontrolli poolt antud ja et see teade mitte õige ei ole, et riigikontroll olewat keelanud seda lepingut sõlmida. Mina olin sellel Riigikogu koosolekul, kus härra Keerdo arupärimist põhjendades sellest asjast kõneles, aga et arupärimine tagasi lükati, siis

ei olnud mul wõimalust sel korral sõna wõtta. Tarwitan siis käesolewat juhtumist, et härra Keerdo'le wastata.

Mis puutub härra Weiler'i märkustesse, siis ei tahaks ma siin kohal mitte härra Weiler'iga polemiseerima hakata, pean tarwilikuks ainult alla kriipsutada seda, et minu teada ei ole riigi wäärtmärkide trükitöö alal ükski kontrollametnik 60—80 tuhat marka lisatasu saanud, kui seal on lisatasu antud, siis igatahes palju vähem. (A. Weiler (töer.): Kui palju nimelt?) Kahjuks ei ole mina praegu ette walmistatud selle küsimise peale wastama, aga III lugemisel wõin ma wastuse anda... (A. Weiler (töer.): Erawiisil rääkisid ma Teile sellest ennemalt.) Teile rääkisite minuga erawiisil eile, aga et Te täna mulle awaliku küsimise ette panete, seda ei wõinud mina ette näha. Ei saa ju minu käest mitte nõuda, et mul igasugused andmed kohe põuetaskus peawad walmis olema. Mina olen nõus Teile III lugemisel awalikult wastama. Praegu aga tõendan mina, et nii suuri summasid lisataskudeks makstud ei ole ja ei kannan need ületunnitöö tasud ka kuidagi wiisi niisugust iseloomu, mis ametniku meelitamise laadi oleks. Kui aga leitakse, et ületunnitöö tasumine riigikontrolli ametnikkudele rahaministeeriumi summadest ebasoowitaw on, wõime otsekohe sellest loobuda. See on küsimus, mida wõib nii wõi teisiti ära lahendada, aga eetilisest seisukohast ei leia mina iseäralikku põhjust asja juures ägedaks minna.

Mis puutub kontrollnõukogu otsusesse, ületunni tööde korraldamisesse riigikontrollis, siis pean ütlema, et mina otstarbekohasemaks pean ületunnitööde korraldamist, kui kõnealolewal juhtumisel uute tööjõudude ametisse wõtmist. Ja seda sel põhjusel, et kontrolli töö niisugune on, et teda iga juhulik, kiirelt teenistusse kutsutud ametnik edukalt toimetada ei saa. Riigikontrollis korraldatud ületunnitööd on kõik kindlalt registreeritud ega ole seal mingisuguseid umbkaudseid arweid kokku seatud. Kui kontrollnõukogu liikmed, kes ise õhtuti töö juures istusid ning tööd juhatasid, selle eest üldisel alusel teatawat tasu on saanud, ei saa seda neile mitte keelata, sest et nemad samuti ametnikud on, kes oma töö eest tasu peawad saama. Mis puutub isiklikult minusse, siis ei ole mina ühtegi penni lisatasku wõtnud. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t : T u b l i m e e s.) Kuid minul ei ole õigust

nõuda, et minu ametnikud niisamuti tasuta töötaksid, see oleks ohvrimeelsus, mida mina nõuda ei võinud, sest see töö oli erakorraline, mis nende igapäisest tegevusest üle ulatas.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Kana**: Ma sõna ei tarvita.

Juhataja **K. Wirma**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see riigi eelarwe-osa vastu võetud. (Wahelhüüe: Lõpetada.) Sõna on aruandjal, ettepanekut koosoleku lõpetamise kohta tehtud ei ole.

Riigikogu läheb järgmise eelarwe-osa arutamise juurde.

Eelarwe-komisjoni aruandja **A. Ehrlich** (loeb):

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1.	Palgad	3.114.000.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	335.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	100.000.—
§ 4.	Esituskulud	100.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	40.000.—
§ 8.	Kantselei kulud	230.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	1.442.800.—
§ 11.	Sõiduabinõude ülewalpidamine	200.000.—
§ 12.	Liikuw wara	15.000.—
§ 14.	Remondid	1.045.200.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	30.000.—
§ 44.	Autasud ametnikkudele	150.000.—

Kokku peatükk I 6.802.000.—

Peatükk II.

Riigikassa.

§ 1.	Palgad	8.129.900.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	343.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	200.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	938.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	104.400.—
§ 12.	Liikuw wara	60.000.—
§ 15.	Toetussummad	174.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	150.000.—
§ 23.	Ekspeditsioon	23.000.000.—

Kokku peatükk II 33.099.300.—

Peatükk III.

Otsekoheste maksude peawalitsus.

§ 1.	Palgad	25.140.600.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	500.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	700.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	3.744.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	1.229.400.—
§ 12.	Liikuw wara	330.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	130.000.—

Kokku peatükk III 31.774.000.—

Peatükk IV.

Aktiisi peawalitsus.

§ 1.	Palgad	20.849.100.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	1.590.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	642.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	673.600.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	578.600.—
§ 12.	Liikuw wara	375.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	90.000.—
§ 24.	Tehnikatöökoda	416.800.—

Kokku peatükk IV 25.215.100.—

Peatükk V.

Piirituse ja eeteri monopool.

§ 1.	Palgad	4.319.500.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	30.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	226.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	182.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	2.182.700.—
§ 10.	Weokulud	592.800.—
§ 12.	Liikuw wara	10.493.600.—
§ 14.	Remondid	5.302.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	536.000.—
§ 26.	Piirituse ja eeteri monopooli erikulud	240.498.100.—

Kokku peatükk V 264.362.700.—

Peatükk VI.

Tolli peawalitsus.

§ 1.	Palgad	42.682.600.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	419.500.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	1.044.000.—
§ 4.	Ametnikkude ja teenijate warustus	6.972.500.—
§ 8.	Kantseleikulud	2.226.500.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	3.586.100.—
§ 11.	Sõiduabinõude ülewalpidamine	290.000.—
§ 12.	Liikuw wara	1.275.500.—
§ 14.	Remondid	1.054.600.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	175.000.—

Kokku peatükk VI 59.726.300.—

Peatükk VII.

Põllupank.

§ 1.	Palgad	350.000.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	5.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	8.500.—
§ 8.	Kantseleikulud	31.500.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	1.500.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	2.000.—
	Kokku peatükk VII	398.500.—

Peatükk VIII.

Kinniswarade hindamisamet.

§ 1.	Palgad	20.308.000.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	4.459.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	250.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	1.195.500.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	1.570.000.—
§ 10.	Sõiduabinõude ülewalpidamine	98.800.—
§ 12.	Liikuw wara	4.989.500.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	10.200.—
	Kokku peatükk VIII	32.881.000.—
	Kokku peatükk I—VIII	454.258.900.—

Peatükk IX.

Riigiwõlad ja laenud.

§ 27.	Protsentide tasumine	328.617.800.—
§ 28.	Operatsiooni kulud laenude realiseerimise ja kustutamise puhul, prowisjon ja komisjonid, ning kursiwahe katmine	10.000.000.—
	Kokku peatükk IX	338.617.800.—

Kokku rahaministeerium 792.876.700.—

Koosseisud.

RAHAMINISTEERIUM.

1. Juhatus ja kantselei.

Minister	1	36.000.—
Ministri abi	1	28.800.—
Nõunik	2	18.000.—
Kantselei juhataja	1	15.300.—
Pearaamatupidaja	1	15.300.—
Käskudetäitja ametnik	1	11.700.—
Sekretäär	1	8.700.—
Raamatupidaja	1	8.700.—
Arweametnik	1	6.200.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
"	1	4.800.—
Käskjalg	1	4.500.—
"	1	4.000.—

2. Riigikassa.

a) Juhatus ja kantselei.

Riigikassa juhataja	1	25.200.—
Riigikassa juhataja abi	3	21.600.—
Sekretäär	1	9.900.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
"	2	4.800.—
Käskjalg	1	4.600.—
"	1	4.500.—
Alaealine käskjalg	2	3.000.—

b) Laenujaoskond.

Juhataja	1	13.500.—
Asjaajaja	4	8.700.—
Arweametnik	1	6.200.—
"	2	5.500.—
Kantseleiametnik wanem	2	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
Rahalugeja I j.	5	4.600.—

c) Rahandusjaoskond.

Juhataja	1	13.500.—
Asjaajaja	2	8.700.—
Arweametnik	1	6.200.—
"	1	5.500.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
"	1	4.800.—

d) Kinnitusjaoskond.

Juhataja	1	13.500.—
Asjaajaja	1	8.700.—

e) Eelarwe-jaoskond.

Juhataja	1	13.500.—
Juhataja abi	1	11.700.—
Asjaajaja	1	8.700.—
Arweametnik	1	6.200.—

f) Tulujaoskond.

Juhataja	1	13.500.—
Asjaajaja	1	8.700.—
Arweametnik I j.	2	6.200.—
Arweametnik II j.	2	5.500.—
Kantseleiametnik	1	5.300.—
"	2	4.800.—

g) Riigi keskarwepidamise jaoskond.

Juhataja	1	13.500.—
Wanem raamatupidaja	1	11.700.—
I j. raamatupidaja	2	9.900.—
II j. raamatupidaja	2	7.700.—
Arweametnik	2	6.200.—
"	4	5.500.—
Wanem kantseleiametnik	2	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—

b) Eesti panga riigisummade arvestus- jaoskond.			Wanem maksuinspektori abi	6	10.800.—
Juhataja	1	13.500.—	Noorem maksuinspektori abi	6	9.900.—
I j. raamatupidaja	2	9.900.—	Sekretäär	28	6.800.—
II j. raamatupidaja	3	7.700.—	Täidesaatew ametnik	2	6.200.—
Arweametnik	1	6.200.—	Kantseleiametnik	25	5.000.—
"	1	5.500.—	"	26	4.800.—

3. Otsekoheste maksude peawalitsus.

a) Juhatus ja kantselei.

Juhataja	1	25.200.—
Juhataja abi	3	18.000.—
Rewident	1	18.000.—
Jaoskonna juhataja I j.	4	13.500.—
" " II j.	2	11.700.—
Sekretäär	1	9.900.—
Raamatupidaja	1	8.700.—
Wanem asjaajaja	3	8.700.—
Kandidaat	3	5.800.—
Noorem asjaajaja	2	5.800.—
Arweametnik	1	5.500.—
Registraator	2	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	2	5.300.—
Kantseleiametnik	3	5.000.—
"	3	4.800.—
"	3	4.600.—
"	2	4.500.—
Käskjalg	1	4.500.—

b) Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee.

Komitee juhataja	1	18.000.—
Juhataja abi	1	9.900.—
Sekretäär	1	7.700.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
"	1	4.800.—
"	1	4.500.—

c) Riigi liikumata waranduste maksu- amet.

Juhataja	1	18.000.—
Juhataja abi	1	9.900.—
Sekretäär	1	7.700.—
Wanem hindaja	1	8.700.—
Noorem hindaja	1	7.700.—
Arweametnik	1	6.200.—
"	2	5.500.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
"	2	4.800.—
"	2	4.600.—
"	2	4.500.—
Käskjalg noorem	1	4.000.—

d) Maksuametid.

Wanem maksuinspektor	14	18.000.—
Noorem maksuinspektor	14	15.300.—

"	25	4.600.—
"	26	4.500.—
Käskjalg	4	4.500.—
"	1	4.000.—
"	12	3.700.—

4. Aktsiisi peawalitsus.

a) Juhatus ja kantselei.

Walitsuse juhataja	1	25.200.—
" abi	1	18.000.—
Wanem rewident	1	15.300.—
Noorem rewident	2	13.500.—
Kohtuasjade ajaja	1	13.500.—
" " abi	1	7.700.—
Pearaamatupidaja	1	11.700.—
Raamatupidaja	2	7.700.—
Sekretäär	1	9.900.—
Asjaajaja	2	7.700.—
Arweametnik	2	6.200.—
"	3	5.500.—
Registraator	1	5.800.—
Kantseleiametnik	2	5.300.—
"	1	5.000.—
"	7	4.800.—
"	4	4.500.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
"	1	4.800.—
Kantseleiõpilane	1	3.000.—
Käskjalg ja uksehoidja	2	4.500.—
Tehnikatöökoja juhataja	1	11.700.—
Mehaanik	1	5.500.—
Lukussepp	1	4.800.—

b) Ringkonnad.

Juhataja I j.	5	15.300.—
Juhataja II j.	2	13.500.—
Jaoskonna juhataja	40	9.900.—
Kontrolöör — wanem	35	8.700.—
" — noorem	40	6.800.—
Asjaajaja I j.	5	7.700.—
" II j.	2	6.800.—
Kantseleiametnik	2	5.300.—
"	2	5.000.—
"	7	4.800.—
"	1	4.600.—
"	4	4.500.—
Kantseleiõpilane	2	3.000.—
Käskjalg	2	4.500.—

c) Piirituse ja wiinaladud.

Laduülem	I j.	2	9.900.—
"	II j.	3	7.700.—
"	III j.	2	6.200.—
"	IV j.	2	5.500.—
Ülema abi		2	5.500.—
Raamatupidaja		2	7.700.—
Arweametnik		2	6.200.—
"		4	5.500.—
Kassahoidja		2	6.200.—
Kantseleiametnik		2	5.000.—
"		3	4.800.—
"		1	4.600.—
"		2	4.500.—
Wiinameister		2	5.500.—
Aidamees		2	5.000.—
"		3	4.800.—
Masinist	I j.	2	5.500.—
"	II j.	2	5.300.—
Katlakütja		4	4.800.—
Lukussepp		2	4.800.—
Puussepp		2	4.600.—
Laduwaht		2	4.600.—
"		1	4.500.—
"		4	4.000.—
"		1	3.700.—
Montöör		1	4.800.—

5. Tolli peawalitsus.

a) Juhatus ja kantselei.

Juhataja	1	25.200.—
Inspektor	1	15.300.—
Käskudetäitja ametnik	1	9.900.—
Tolliametniku kandidaat	5	6.200.—
Kantseleiametnik	1	5.300.—
"	1	4.600.—

b) Tolliwalitsused.

Tallinna tolliwalitsus.

Ülem	1	21.600.—	
Ülema wanem abi	1	15.300.—	
" noorem abi	2	13.500.—	
Rewident	I j.	6	13.500.—
"	II j.	8	11.700.—
"	III j.	1	9.900.—
Pearaamatupidaja	1	11.700.—	
Raamatupidaja	1	8.700.—	
Sekretäär	1	9.900.—	
Asjaajaja	3	6.200.—	
Salakaubaasjade ajaja	1	9.900.—	
Wanem tolliwäljaarwaja	1	8.700.—	
Noorem	"	2	6.200.—

Kassahoidja	1	7.700.—	
" abi	2	6.200.—	
Arweametnik	4	6.200.—	
"	7	5.500.—	
Tõlk	"	2	6.800.—
Tõlgi abi	2	5.300.—	
Laewade ja ladude üle-			
waataja	1	9.900.—	
Laewade ja ladude üle-			
waataja wanem abi	3	6.800.—	
Laewade ja ladude üle-			
waataja noorem abi	29	5.800.—	
Wanemad kantselei-			
ametnikud	4	5.300.—	
Kantseleiametnik	10	5.000.—	
"	20	4.800.—	
"	1	4.600.—	
"	11	4.500.—	
Walwur	" I j.	30	4.800.—
"	II j.	140	4.600.—
"	III j.	83	4.500.—
Uksehoidja	2	4.500.—	
Käskjalg wanem	1	4.500.—	
" noorem	12	4.000.—	
Mootorpaadi motorist	1	5.500.—	

Narwa tolliwalitsus.

Ülem	1	15.300.—	
Rewident	III j.	1	9.900.—
"	IV j.	1	8.700.—
Sekretäär	1	6.200.—	
Raamatupidaja	1	6.200.—	
Kassahoidja	1	5.800.—	
Laewade ja ladude			
ülewaataja	2	5.800.—	
Laewade ja ladude			
ülewaataja abi	4	5.300.—	
Kantseleiametnik	1	5.000.—	
"	2	4.800.—	
"	1	4.500.—	
Walwur	II j.	20	4.600.—
"	III j.	10	4.500.—
Käskjalg	1	4.500.—	

Walga tolliwalitsus.

Ülem	1	13.500.—	
Rewident	III j.	1	9.900.—
"	IV j.	1	8.700.—
Rewident-kassahoidja	1	6.200.—	
Sekretäär-raamatupidaja	1	5.800.—	
Ladu ülewaataja	1	5.500.—	
"	" abi	2	5.300.—
Kantseleiametnik	III j.	2	4.600.—
Walwur	II j.	3	4.600.—
"	III j.	3	4.500.—
Käskjalg	1	4.000.—	

Pärnu tolliwalitsus.

Ülem	1	7.700.—
Sekretäär-raamatupidaja	1	5.800.—
Kantseleiametnik wanem	1	5.300.—
Kantseleiametnik	1	4.600.—
Walwur II j.	1	4.600.—
„ III j.	9	4.500.—
Käskjalg	1	4.000.—

Kunda tolliwalitsus.

Ülem	1	7.700.—
Sekretäär-raamatupidaja	1	5.800.—
Kantseleiametnik wanem	1	5.300.—
Walwur II j.	1	4.600.—
„ III j.	3	4.500.—
Käskjalg	1	4.000.—

Irboska tolliwalitsus.

Ülem	1	9.900.—
Ladude ülewaataja	1	5.500.—
Kantseleiametnik wanem	1	5.300.—
Walwur II j.	1	4.600.—
„ III j.	3	4.500.—

Baltiski tolliwalitsus.

Ülem	1	9.900.—
Sekretäär-raamatupidaja	1	5.800.—
Kantseleiametnik wanem	1	5.300.—
Walwur II j.	3	4.600.—
„ III j.	3	4.500.—

Kuressaare tolliwalitsus.

Ülem	1	8.700.—
„ abi (meriteadlane)	1	6.200.—
Bootsman (ühtlasi mootorpaadi juht)	1	5.300.—
Kantseleiametnik wanem	1	5.300.—
Walwur II j.	3	4.600.—
„ III j.	1	4.500.—
Käskjalg	1	4.000.—

Haapsalu tolliwalitsus.

Ülem	1	7.700.—
„ abi (meriteadlane)	1	5.800.—
Asjaajaja	1	5.300.—
Walwur II j.	6	4.600.—
Käskjalg	1	4.000.—

Loksa tolliwalitsus.

Ülem	1	7.700.—
Walwur II j.	5	4.600.—

Purtse tolliwalitsus.

Ülem	1	6.200.—
Walwur III j.	3	4.500.—

Tartu tolliwalitsus.

Ülem	1	7.700.—
Walwur II j.	2	4.600.—

6. Põllupank.

Juhataja	1	11.700.—
„ abi	1	9.900.—
Raamatupidaja	1	6.800.—
Wanem asjaajaja	1	6.200.—
Noorem „	1	5.300.—
Arweametnik II j.	1	5.500.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—

7. Kinniswarade hindamisamet.

a) Juhatus ja kantselei.

Ametijuhataja	1	21.600.—
Sekretäär	1	9.900.—
Asjaajaja	1	8.700.—
Raamatupidaja	1	8.700.—
Arhiwaar	1	6.200.—
Arhiwaari abi	1	5.500.—
Arweametnik	1	6.200.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
„	1	4.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
„	1	4.800.—
Wanem käskjalg (ühtlasi teenijate wanem)	1	4.600.—
Alaealine käskjalg	1	3.000.—

b) Hindamisosakond.

Osakonna juhataja	1	15.300.—
Hindamise kontrolööri eritundja (agronoom)	4	13.500.—
Wanem maa-, metsa- ja hoonete hindaja	15	9.900.—
Noorem maa-, metsa- ja hoonete hindaja	40	7.700.—
Asjaajaja	4	7.700.—
Arweametnik	1	6.200.—
„	3	5.500.—
I järgu masinakirjutaja	3	5.000.—

c) Maamõõdu osakond.

Osakonna juhataja	1	15.300.—
Maamõõdu kontrolöör	3	11.700.—
Wanem maamõõtja	10	9.900.—
Maamõõtja I j.	15	7.700.—
„ II j.	5	6.800.—
Joonestajad	2	5.500.—
„	5	5.300.—
„	3	5.000.—

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Pärn'a poolt on kirjalikult palutud kwoorum kindlaks teha. (Wahelhüüded: Kus ta ise on? — Teda ei ole siin.) Ettepanek on kirjalikult tehtud. (Wahelhüüde: See jääb homseks. Helistatakse kõrwalruumidesse.) Palun sekretääri kwoorum kindlaks teha. Koos on 38 Riigikogu liiget. Seega puudub kwoorum

ja tuleks koosolek lõpetada. Enne aga, kui koosolekut lõpetada, juhin Riigikogu liigete tähelepanu selle peale, et eelarwe järgmise osa lugemise juures tuleb järjekorda muuta, sest et herra rahaminister ei saa homme koosolekule ilmuda, mille tõttu kaubandus-tööstusministeriumi eelarwe arutamisele ei saata. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10 õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **W. Pezold**.